

Beneficiarul proiectului: **Asociația de Dezvoltare Economică și Regională - A.D.E.R.**

Titlul proiectului: *"Bucovina: Regenerare rurală prin implicarea comunității"*

Cod SIPOCA/SMIS2014+: 1057/151477

**Bucovina: Regenerare rurală
prin implicarea comunității**

A 4.1. – RP5

Rezultat Proiect 5

Metodologie de monitorizare, de cercetare și inventariere a resurselor valoroase ale patrimoniului construit, cu ajutorul actorilor locali

Activitatea 4: Creșterea capacității ONG-urilor și autorităților locale de a monitoriza resursele patrimoniale naturale și culturale, prin crearea unor metodologii de cercetare și a unor ghiduri practice de protejare și promovare a resurselor patrimoniului local.

Subactivitatea 4.1. Metodologie de monitorizare, de cercetare și inventariere a resurselor valoroase ale patrimoniului construit, cu ajutorul actorilor locali

Livrabil:

A4.1. – Rezultat proiect 5 – 1. Metodologie de monitorizare, de cercetare și inventariere a resurselor valoroase ale patrimoniului construit, cu ajutorul actorilor locali.

Descriere:

Metodologie simplificată, realizată pentru autoritățile publice locale (departamentul de turism, departamentul de urbanism), ce va permite inventarierea elementelor valoroase ale patrimoniului construit local. Metodologia este realizată de Expertul patrimoniu construit și va cuprinde instrucțiuni de realizare a documentării în teren, de consemnare a informațiilor, de documentare fotografică. De asemenea, metodologia precizează modul de arhivare în soluții crowd-source ce sunt disponibile pentru regiunea Bucovina (hartă online www.portcultural.usv.ro, funcția „Propune o casa”). Metodologia va putea fi utilizată și de către ONG-urile locale, de profesori și de tinerii din localitate, realizându-se o conectare a proprietarilor patrimoniului cu conservarea acestora (co-creare de valoare adăugată).

Autor: Expert valorizare patrimoniu construit

Violeta Enea

Vizat: Manager Proiect

Carmen Chașovschi

Versiunea: v1

Cuprins

<i>Importanța prezentei metodologii. Introducere</i>	<i>3</i>
<i>Peisajul construit – element valoros al patrimoniului local și resursă a turismului cultural în mediul rural.....</i>	<i>4</i>
<i>Casa tradițională. Specificitatea dată de zonele etnografice ale Bucovinei</i>	<i>11</i>
<i>Tehnici de inventariere a elementelor valoroase ale patrimoniului construit local.....</i>	<i>44</i>
<i>Instrucțiuni de realizare a documentării în teren, de consemnare a informațiilor, de documentare fotografică.....</i>	<i>49</i>
<i>Etapa 1: Documentarea prealabilă</i>	<i>50</i>
<i>Etapa 2. Documentarea fotografică și tehnică. Studiu în teren</i>	<i>50</i>
<i>Etapa 4. Arhivarea informațiilor. Realizarea dosarelor de raportare a vizitei în teren</i>	<i>51</i>
<i>Etapa 5. Rezultate vizate. Prelucrarea și digitalizarea informațiilor</i>	<i>52</i>
<i>Instrumente de cercetare și documentare</i>	<i>53</i>
<i>FIȘĂ SEMNAL CASE TRADIȚIONALE / FIȘĂ DE OBSERVAȚIE.....</i>	<i>55</i>
<i>Arhivare în soluții crowd-source ce sunt disponibile pentru regiunea Bucovina (harta online www.portcultural.usv.ro, funcția „Propune o casă”).</i>	<i>62</i>
<i>Patrimoniul construit din Bucovina. Consemnări bibliografice.....</i>	<i>60</i>

Importanța prezentei metodologii. Introducere

Prezenta metodologie a fost realizată în cadrul proiectului „Bucovina: Regenerare rurală prin implicarea comunității”, finanțat prin Programul Operațional Capacitate Administrativă 2014-2020, implementat de ASOCIAȚIA DE DEZVOLTARE ECONOMICĂ ȘI REGIONALĂ - A.D.E.R.

Proiectul se concentrează pe optimizarea proceselor orientate către beneficiarii dezvoltării durabile a spațiului rural, prin adaptarea structurii și mandatului administrației la nevoile de protejare și valorizare a patrimoniului local.

Patrimoniul local, deși bogat și cu potențial de susținere a dezvoltării locale, poate fi susținut doar prin protejarea resurselor patrimoniale valoroase și dezvoltarea unui turism sustenabil. Primul pas în protejarea și valorizarea patrimoniului construit, ar trebui să fie inventarierea și monitorizarea elementelor valoroase existente în comunitățile din mediul rural.

Această metodologie se dorește a fi un ghid care să îndrume locuitorii mediului rural, organizațiile din zonă, autoritățile locale, în procesul de documentare a elementelor valoroase, de descriere a lor și de monitorizare a evoluției acestora.

Răspunsurile la care ne-am propus să răspundem sunt:

- Ce elemente trebuie consemnate și documentate la o gospodărie tradițională valoroasă pentru patrimoniul construit?
- Ce alte elemente valoroase pot identifica în zonă?
- Care sunt caracteristicile constructive ale caselor din Bucovina și cum diferă ele între diferite zone etnografice?
- Ce instrumente de descriere și documentare pot folosi?
- Cum să arhivez informațiile?
- Cum să le fac disponibile online, pe ce platforme și care sunt pașii de lucru?

Păstrarea arhitecturii vernaculare și a patrimoniului construit valoros trebuie să fie asumată de cei ce dețin acest patrimoniu. Ne dorim ca informațiile din această metodologie să fie utile tuturor cetățenilor din mediul rural, proprietarilor de case, tinerilor din școli care, în mod individual sau sub coordonarea profesorilor, ar putea inventaria resursele valoroase ale patrimoniului construit. Metodologia va putea fi utilizată și de către ONG-urile locale, autoritățile publice locale (departamentul de turism, departamentul de urbanism), realizându-se o conectare a proprietarilor patrimoniului cu conservarea acestor bunuri (co-creare de valoare adăugată).

Peisajul construit – element valoros al patrimoniului local și resursă a turismului cultural în mediul rural

Importanța și valoarea unei zone sau comunități este dată și de necesitatea creării unei strategii de dezvoltare durabilă, fie prin investiții economice în turism, prin exploatarea resurselor naturale sau culturale, printr-o viziune sustenabilă pe termen mediu sau lung, fiind în același timp și o redefinire a valorilor prin identitate individuală sau de grup definite prin conceptul de peisaj cultural.

Definiția dată de English Heritage „**peisajul este peste tot și este multiplu prin felul în care este perceput,...poate fi rural sau urban, obișnuit sau special, marin sau terestru, cultural sau natural**” relevă legătura între mediu, cultură, memorie, între calitatea vieții și peisaj fiind imaginea sintetică a comunității, cu tot ce are specific.

Peisajul este parte a unui teritoriu al cărui caracter este rezultatul acțiunii și interacțiunii factorilor naturali și/sau umani;

Peisajul cultural este o componentă definitorie a identității locale și este o importantă resursă economică a fiecărei localități. Multe zone rurale găzduiesc parcuri naționale și rezervații naturale care oferă vizitatorilor posibilitatea de a experimenta natura de aproape.

Zonele rurale au adesea o istorie bogată, cu multe situri și repere care oferă o perspectivă asupra trecutului regiunii. Siturile istorice pot include muzee, monumente și clădiri vechi, cum ar fi biserici sau castele.

În zonele rurale există tradiții culturale puternice, cum ar fi muzică și dans popular, meșteșuguri sau festivaluri locale legate de obiceiuri sau evenimente. Aceste evenimente oferă vizitatorilor o oportunitate de a experimenta cultura locală și de a intra în legătură cu comunitatea.

Acestea sunt doar câteva exemple din numeroasele atracții turistice care pot fi găsite în zonele rurale. Fiecare regiune are farmecul ei unic, iar păstrarea autenticității peisajului cultural oferă experiențe inedite, educație și dezvoltare durabilă a comunităților.

În Bucovina, Țara fagilor, de-a lungul secolelor au conviețuit numeroase etnii care și-au pus amprenta asupra identității zonei. Perpetuarea tradițiilor și obiceiurilor legate de ocupații, arhitectura populară, meșteșugurile, portul popular, ritualuri ale sărbătorilor populare, toate relevă complexitatea și individualitatea culturii și civilizației populare din Bucovina, elemente autentice care trebuie conservate, protejate și valorificate.

Dezvoltarea turismului cu toate componentele sale, cultural, religios, de eveniment, de agrement sau educațional, devine o componentă importantă a dezvoltării economice a comunităților.

Înțelegerea acestui concept va determina o gestionare mai bună a politicilor locale în interesul public și va deveni o resursă a dezvoltării și a valorizării patrimoniului comunității. Este nevoie așadar de o strategie de valorificare a peisajului cu principii generale, strategii și linii directoare care permit adoptarea de măsuri care au ca scop: protecția, managementul și amenajarea peisajului.

Este nevoie de cunoaștere, identificare și valorificare activă a elementelor care individualizează fiecare zonă sau localitate în parte, fie monumente religioase, construcții

comunitare cu valoare arhitecturală, case sau anexe tradiționale, produse locale meșteșugărești sau gastronomice, obiceiuri sau datini păstrate în timp, toate, împreună cu peisajul natural, sunt resurse pentru creșterea calității vieții și dezvoltare a comunităților.

Identificarea, păstrarea, conservarea și valorificarea patrimoniului construit este o necesitate în condițiile unei dezvoltări accentuate, uneori haotice, a satului românesc.

Patrimoniul construit al localităților rurale se referă la case și anexe gospodărești, construcții comunitare care păstrează arhitectura specifică și sunt caracteristice pentru zona respectivă, fără să fi suferit intervenții majore în timp, cu o vechime de cel puțin 50 ani.

Patrimoniul construit din mediul rural

Peisajul este o resursă favorabilă pentru activitatea economică în toate domeniile: cultural, ecologic, de mediu și social., iar dezvoltarea durabilă se face doar printr-o relație echitabilă și armonioasă între necesitățile sociale, activitățile economice și mediu.

Punerea în valoare a specificului zonal, de la peisajul natural la cel construit și a celui cultural, este o premisă dar și un instrument pentru comunitate.

Este nevoie de o cunoaștere, identificare și valorificare activă a elementelor care individualizează fiecare zonă sau localitate în parte, fie monumente religioase, construcții comunitare cu valoare arhitecturală, case sau anexe tradiționale, produse locale meșteșugărești sau gastronomice, obiceiuri sau datini păstrate în timp, toate, împreună cu peisajul natural, sunt resurse pentru creșterea calității vieții și dezvoltare a comunităților.

Dezvoltarea turismului cu toate componentele sale, cultural, religios, de eveniment, de agrement sau educațional, devine o componentă importantă a dezvoltării economice a comunităților.

Patrimoniul construit din mediul rural poate include următoarele elemente:

1. Case tradiționale. Casele tradiționale reprezintă adesea caracteristicile specifice ale regiunii sau culturii locale. Ele pot fi construite din diverse materiale precum lemn, piatră, paieantă sau lut și pot avea elemente arhitecturale speciale, cum ar fi acoperișuri în două ape, rame elaborate de ferestre sau desene decorative.

2. Biserici, capele, troițe. Bisericiile și capelele din mediul rural sunt adesea locuri de importanță spirituală și culturală. Ele pot fi construite în stiluri arhitecturale variate și pot conține picturi, sculpturi și alte elemente artistice semnificative. În Bucovina există numeroase biserici de lemn care uneori nu sunt puse în valoare. De asemenea, pe lângă mănăstirile pictate, există

numeroase biserici de lemn, sau biserici care au aparținut diferitelor confesiuni și care sunt mărturie a istoriei Bucovinei.

3. Cetăți și fortificații. Unele zone rurale includ cetăți sau fortificații istorice, construite în trecut pentru protecție împotriva invaziilor sau conflictelor. Aceste structuri pot oferi informații despre istoria militară și politică a regiunii.

4. Grajduri, hambare și anexe gospodărești. Clădirile destinate adăpostirii animalelor, recoltelor și echipamentelor agricole sunt parte integrantă a mediului rural. Aceste structuri pot varia în funcție de nevoile locale și pot reflecta schimbările în agricultură de-a lungul timpului. De asemenea, pot fi un prilej de a explica vizitatorilor și turiștilor traiul populației din mediul rural, ocupațiile tradiționale și organizarea gospodăriei.

5. Morile de apă și alte instalații comunitare. Morile tradiționale de apă au fost folosite pentru măcinarea cerealelor și alte activități agricole. Aceste structuri reprezintă tehnici de construcție și tehnologie din trecut și pot fi considerate simboluri ale vieții rurale.

6. Poduri și căi ferate. Infrastructura de transport, cum ar fi podurile și căile ferate, au avut un impact semnificativ asupra dezvoltării rurale și asupra modului în care comunitățile rurale interacționează cu lumea exterioară.

7. Monumente comemorative. Unele zone rurale includ monumente și obeliscuri ridicate pentru a comemora evenimente istorice sau personaje locale semnificative. În Bucovina există astfel de locații, fie cimitire vechi, statui comemorative ale unor momente istorice (de ex. Stâlpul lui Vodă de la Vama ș.a.)

8. Fântâni. Fântânile și băncile din fața porților pot fi puncte de întâlnire comunitară. Frumoasele fântâni traforate din Bucovina sunt un reper și un element de identitate regională, deoarece acestea nu se găsesc și alte zone sub această formă: chioșcuri de lemn, traforate cu modele atractive și dantelării de draniță sau tablă ca acoperiș.

9. Tradiții și evenimente culturale. Evenimentele sau tradițiile culturale specifice comunității, cum ar fi festivalurile, târgurile sau dansurile tradiționale, pot contribui la valorizarea și promovarea patrimoniului construit.

Păstrarea și conservarea acestui patrimoniu sunt esențiale pentru a înțelege și a aprecia istoria și cultura comunităților rurale și pentru a asigura transmiterea acestora către generațiile viitoare. Organizațiile, guvernele și comunitățile locale pot colabora pentru a proteja și conserva aceste valori culturale unice.

De ce să păstrăm patrimoniul construit:

- Este element de identitate locală
- Relevă aspecte ale istoriei locale
- Reprezintă conservarea moștenirii rurale și a tradițiilor locale

- Este o resursă economică și componentă a dezvoltării turismului durabil
- Valorificarea acestuia duce la creșterea nivelului de trai la nivelul comunității.

Construcții cu valoare de patrimoniu local: criterii generale

- Respectă specificul arhitecturii tradiționale din zonă
- Vechime
- Păstrarea elementelor de construcție și decorative originale
- Localizarea în raport cu o posibilă rută turistică locală
- Valoarea socială (legate de evenimente deosebite din istoria comunității, personalități sau de care este legată o poveste – meșteșug, bucătărie, etc.).

Aprecierea arhitecturii rurale implică luarea în considerare a semnificației sale istorice, culturale și sociale, precum și a calităților sale arhitecturale și estetice. Iată câțiva pași care pot fi luați pentru a valorifica arhitectura rurală:

Posibilități de valorificare a patrimoniului construit:

- Sondarea disponibilității proprietarilor de a păstra obiectivul
- Puncte de desfacere ale produselor locale: meșteșugărești, gastronomice
- Amenajare ateliere lucrative
- Repunerea în funcțiune a instalațiilor tehnice populare (moară, oloiniță, vâltoare, piuă, darac, etc.)
- Organizare interioare tradiționale
- Organizare de expoziții temporare (istoria localității, a familiei, personalități locale, obiceiuri, peisaj, lucrări ale elevilor, etc.)
- Promovare a fiilor satului, promovare afaceri locale, evenimente locale (șezători, lecții interactive, etc.)
- Locuri de popas pe ruta turistică.

Cercetarea istoriei și contextului arhitecturii:

Înțelegerea istoriei și contextului arhitecturii rurale este esențială în evaluarea acesteia. Aceasta implică cercetarea istoriei locale și regionale, a practicilor și tradițiilor culturale, precum și a condițiilor sociale și economice care au influențat dezvoltarea arhitecturii rurale în zonă.

Evaluarea calităților arhitecturale și estetice:

Evaluarea calităților arhitecturale și estetice ale arhitecturii rurale este, de asemenea, importantă în evaluarea acesteia. Aceasta presupune evaluarea designului, materialelor, tehnicilor de construcție și elementelor decorative utilizate în clădiri.

În general, evaluarea arhitecturii rurale implică luarea în considerare a mai multor factori, inclusiv semnificația sa istorică, culturală și socială, precum și calitățile sale arhitecturale și estetice, atașamentul comunității, semnificația istorică, starea și potențialul de restaurare și potențialul economic.

Valorificarea caselor tradiționale presupune luarea în considerare a semnificației lor istorice, culturale și sociale, precum și a calităților lor arhitecturale și estetice. Pentru a evalua valoarea caselor tradiționale, este important să se cerceteze istoria și contextul acestora, inclusiv istoria locală și regională, practicile și tradițiile culturale și condițiile sociale și economice care au influențat dezvoltarea lor.

Imagine: Șura și poartă bucovineană din Marginea, Suceava
Sursa: Proiectul Salvează Satul Bucovinean, Arhiva USV

Casele vechi restaurate pot fi folosite pentru dezvoltarea comunității în diferite moduri. Iată câteva modalități posibile de a folosi casele vechi tradiționale restaurate pentru dezvoltarea comunității:

Centru cultural și educațional:

Casele vechi restaurate pot fi transformate în centre culturale și educaționale în care comunitatea poate învăța despre istoria, tradițiile și cultura locală. Aceasta poate include expoziții, ateliere și evenimente care sărbătoresc moștenirea comunității și promovează schimbul cultural.

Turism:

Casele vechi restaurate pot atrage vizitatori în comunitate, contribuind la economia locală. Acestea pot fi folosite ca pensiuni sau puncte gastronomice locale oferind vizitatorilor o experiență unică și autentică a culturii locale.

Evenimente în comunitate:

Casele vechi restaurate pot fi folosite pentru evenimente comunitare, cum ar fi festivaluri, târguri și piețe, creând oportunități pentru ca întreprinderile locale să-și vândă produsele și serviciile, promovând interacțiunea socială și implicarea comunității.

Incubator de afaceri mici:

Casele vechi restaurate pot fi transformate în incubatoare de afaceri mici, unde antreprenorii își pot începe și își pot dezvolta afacerile. Acestea pot include spații de lucru în comun, magazine de vânzare cu amănuntul, oferind un mediu de sprijin pentru antreprenoriatul local.

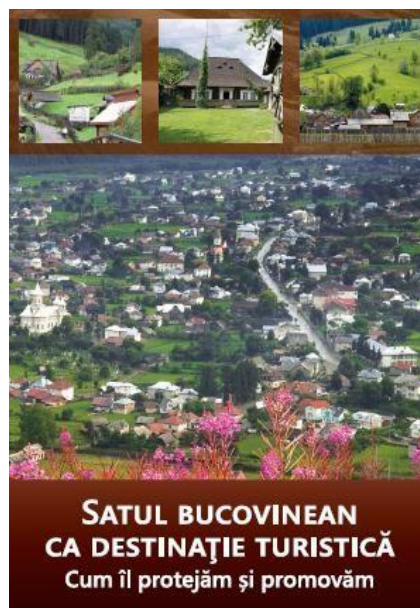
În general, casele vechi restaurate pot servi ca un catalizator pentru dezvoltarea comunității, promovând moștenirea, cultura și economia locală. Folosind aceste case în moduri creative și inovatoare, comunitatea poate beneficia de istoria lor bogată, adaptându-se în același timp la nevoile și provocările în schimbare ale lumii moderne.

Elementele valoroase ale patrimoniului construit în mediul rural

Cercetările privitoare la patrimoniul construit (case tradiționale) al Bucovinei istorice (partea de sud) s-au concretizat în apariția unei bogate literaturi de specialitate, care tratează aspecte legate de arhitectura populară, modul de realizare a construcțiilor țărănești, evoluția planimetrică, sistemele constructive, ornamentica arhitecturii populare.

În completarea acestor cercetări vin preocupările din ultima vreme privitoare la conservarea patrimoniului construit al Bucovinei, care s-au concretizat prin derularea unor proiecte culturale (amintim aici proiectul coordonat de către Ordinul Arhitecților din România, prin filiala Nord-Est și Asociația Heritage, intitulat **Bucovina – un peisaj cultural în transformare, desfășurat în perioada 2009–2012**; proiectul coordonat de către Asociația de Dezvoltare Economică și Regională, intitulat *Adoptă o casă! Salvează satul bucovinean*, desfășurat în perioada 2011–2015, printr-o campanie de documentare și identificare a caselor tradiționale) sau apariția unor ghiduri, pliante și broșuri de popularizare (cum ar fi: *Ghid de arhitectură pentru încadrarea în specificul local din mediul rural. Zona Bucovina de Sud; Satul bucovinean ca destinație turistică. Cum îl protejăm și promovăm; Casa tradițională românească este o casă valoroasă* ș.a). Toate acestea au rolul de a contribui la menținerea identității locale și păstrarea peisajul cultural tradițional din Bucovina (conservarea unor case tradiționale, promovarea arhitecturii tradiționale, redescoperirea meșteșugurilor și a meseriilor tradiționale).

Cum putem proteja peisajul cultural?

Patrimoniul construit din mediul rural reprezintă totalitatea clădirilor, monumentelor, structurilor și obiectelor create și dezvoltate în comunitățile rurale de-a lungul timpului. Acest patrimoniu este o reflecție a istoriei, culturii și tradițiilor locuitorilor din mediul rural și poate fi de natură arhitecturală, artistică, religioasă sau funcțională. El este un important martor al modului de viață și al dezvoltării societății rurale în diferite perioade istorice. Punerea în valoare a specificului zonal, de la peisajul natural la cel construit și a celui cultural, este o premisă dar și un instrument pentru comunitate.

Este nevoie de o cunoaștere, identificare și valorificare activă a elementelor care individualizează fiecare zonă sau localitate în parte, fie monumente religioase, construcții comunitare cu valoare arhitecturală, case sau anexe tradiționale, produse locale meșteșugărești sau gastronomice, obiceiuri sau datini păstrate în timp, toate, împreună cu peisajul natural, sunt resurse pentru creșterea calității vieții și dezvoltare a comunităților.

Casa tradițională. Specificitatea dată de zonele etnografice ale Bucovinei

Bucovina, Tara fagilor, este provincia istorică a României unde de-a lungul secolelor au conviețuit numeroase etnii care și-au pus amprenta asupra identității zonei. Perpetuarea tradițiilor și obiceiurilor legate de ocupații, arhitectura populară, meșteșugurile, portul popular, ritualuri ale sărbătorilor populare, toate relevă complexitatea și individualitatea culturii și civilizației populare din Bucovina, elemente autentice care trebuiesc conservate, protejate și valorificate.

Casa țărănească din Bucovina are câteva particularități: masivitate, soliditatea materialului și a tehnicii de construcție, raportul de 3/2 dintre lungimea fațadei și adâncime (în unele cazuri se înregistrează și valori mai mari). Casa tradițională prezintă aspecte caracteristice și în privința planimetriei: locuința cu o singură încăpere („căsuță”, „hâj”, „bucătărie de vară”); casa cu tindă rece (unul din cele mai vechi planuri de locuință); casa cu tindă rece și cămară (un exemplar din acest tip de locuință a fost transferat, în anul 1960, de la Straja, la Muzeul Satului); casa cu cămară (plan de construcție mai rar întâlnit); casa cu două camere de locuit, despărțite printr-o tindă (o casă cu acest plan, datând de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, a fost transferată de la Voitineli la Muzeul Satului); locuința cu cerdac, tip de casă specific satelor românești din regiune.

Detalii de tehnică a construcțiilor locuințelor bucovinene, decorația arhitecturii, interiorul (cu descrierea categoriilor de obiecte, cu accent pe câteva elemente specifice, cum ar fi cuptorul, „meșter-grinda” sau „coarda”, lavițele – „laițele” ș.a.), se prezintă ca un tot unitar, ca o singură creație artistică populară ca volum, forme, elemente ornamentale și cromatice, compoziție ornamentală, în care apare clar sincretismul structurat organic al tuturor genurilor artei populare.

Pentru a ne face o imagine referitoare la patrimoniul construit al Bucovinei, prezentăm câteva informații oferite de Tancred Bănățeanu, care a analizat și sintetizat „întreaga experiență artistică a manifestărilor populare din Bucovina” în lucrarea *Arta populară bucovineană*. Unul dintre capitolele lucrării se intitulază *Așezări – arhitectură*, în care sunt tratate aspecte ce țin de peisajul bucovinean („factorii naturali joacă un rol important în determinarea structurii așezărilor, a densității gospodăriilor etc.”), zonele etnografice, „cu particularități constatabile în diferite domenii de cultură și artă țărănească” (subzona bucovineană a Bistriței, de la Cârlibaba la Broșteni, zona Câmpulungului Moldovenesc, zona Rădăuților, zona Vatra Dornei, zona așezărilor huțule, parte pe Valea Sucevei, parte pe Valea Moldovei), așezări (satul răsfirat și satul risipit, satele dispuse de-a lungul văilor, satele dispuse de-a lungul drumului).

**Sat din Bucovina. Dispunerea caselor de-a lungul văilor în zona pre-montană
și montană**

Sursa: Pedro Palamar

Zonele etnografice ale Bucovinei păstrează caracteristici aparte în funcție de relief, climă, evoluție demografică, interferențe etnico-culturale. Arhitectura tradițională a caselor de locuit, anexe gospodărești, construcții comunitare și instalații tehnice populare întregesc ansamblul caracteristic al zonei cu particularitățile sale specifice.

HARTA ZONELOR ETNOGRAFICE DIN JUDEȚUL SUCEAVA

Sursa: Complexul Muzeal Bucovina, Catalogul Muzeul Satului Bucovinean, Editura Accent Print, Suceava, 2007 (Marianciuc, 2007)

Realitatea geografică a zonei, puternic împădurită odinioară, a dus la răspândirea copleșitoare în primul rând a construcțiilor din lemn. Pe baza rezultatelor cercetărilor arheologice, a unor documente de epocă, a însemnărilor călătorilor străini, precum și a realității din teren putem creiona o imagine veridică asupra evoluției planimetrice și volumetrice a locuinței țărănești tradiționale, în paralel cu evoluția sistemelor constructive, a tehnicilor de construcție și a materialelor folosite. Astfel putem identifica o serie de caracteristici distincte ale zonelor etnografice din județului Suceava și ne vom rezuma pentru cele 8 localități propuse în proiect la zonele Rădăuți, Humor, Câmpulung Moldovenesc și Dorna.

Zona Etnografică Rădăuți

Arealul reprezentat de **zona etnografică Rădăuți** cuprinde partea de nord a județului suprapunându-se aproximativ bazinului inferior al râului Suceava. Relieful este format dintr-o zonă montană aparținând Obcinilor Bucovinei și o zonă de podiș – partea vestică a Podișului Moldovei în care este cuprinsă și Depresiunea Rădăuți. Aici trăiește o populație formată în principal din români dar întâlnim și un număr important de huțuli ce locuiesc în comunități compacte în așezările de la Izvoarele Sucevei, Ulma, Brodina.

În partea obcinilor găsim cele mai împrăștiate sate și așezate la cele mai mari înălțimi din județul Suceava. Cu cât ne apropiem de zona de podiș predomină așezările dispuse liniar și tentacular de-a lungul rețelei hidrografice făcându-și loc încet și așezările ceva mai compacte și cu un număr mare de locuitori.

Gospodăria este compusă din casă, șură cu grajd și șopru. Planimetric, casa tradițională din zona etnografică Rădăuți are două camere și tindă mediană și o prispă de scândură la fațada principală. Materialul de construcție cel mai folosit este lemnul sub formă de bârne rotunde sau cioplite la patru fețe iar pentru învelitoare dranița. De dată mai recentă s-a impus și casa cu gang iar în unele sate din SE-ul zonei apare frecvent și casa ce are stâlpii gangului decorați prin crestare în volume geometrice și pereții împodobiți în zona ferestrelor cu decoruri florare și geometrice realizate prin pensulare.

Casa Marginea, Muzeul Satului Bucovinean, Suceava

Foto: Pedro Palamar. Sursa: (Marianciuc, 2007)

Șura cu grajd este prelungită atât în spate cât și în lateral cu șoproane servind la adăpostirea nutrețului și a animalelor. Apare sporadic și grajdul simplu, construit din bârne rotunde îmbinate în „cheutori” și având un acoperiș în patru ape cu învelitoare din draniță. De la caz la caz gospodăria mai cuprinde și alte două anexe: o bucătărie de vară cămara (hâjul la români și clitul la huțuli), fânarul (poclidul) sau coșerul de nuiete pentru ținut porumbul.

Meșteșuguri tradiționale recunoscute în zonă sunt olăritul, prelucrarea pieilor, cojocăritul și sumănăritul, industria textilă, împletituri din nulele.

Zona etnografică Humor

Din punct de vedere geografic teritoriul aferent **zonei etnografice Humor** se desfășoară ca un imens amfiteatru natural coborând în trepte pe direcția vest – est: zona montană a Obcinilor, Podișul Sucevei și Depresiunea Liteni-Moara. Pe aceeași direcție curge și Moldova împărțind această zonă etnografică în două părți egale.

Gospodărie Mănăstirea Humorului, Muzeul Satului Bucovinean, Suceava
Foto: Pedro Palamar. Sursa: (Marianciuc, 2007)

În linii mari așezările humorene se încadrează în categoria satelor răsfirate cu o ușoară tendință de adunare pe vale. Partea vestică a zonei încadrată Obcinilor Bucovinei se caracterizează prin așezări răsfirate cu tendință de risipire pe când în partea estică, de podiș satele sunt din categoria răsfirat-adunat, tendința de adunare fiind mai pregnantă la șes.

Tipul morfo-structural al așezărilor ne vorbește și despre ocupația locuitorilor, aici caracterul agricol al vetrei bogată în grădini și cel pastoral al zonei de fânețe și pășuni vorbind de la sine.

În zona montană distingem nuclee gospodărești plasate la intervale apreciabile, cu împrejmuire simbolică și un număr mare de anexe ocupând o suprafață extinsă dar apare și gospodăria cu ocol semiîntărit. În satele cu tendință de adunare gospodăriile sunt mai dese și bine delimitate prin garduri solide. Alături de casă, gospodăria din zona Humor mai cuprinde șura sau standoala cu grajdul plasat sub același acoperiș, șura de acareturi, poiata, fântâna, hambarul și în zona de podiș, coșerul. Curtea este delimitată la drum printr-un gard de bârne sau de scândură cu acoperiș în două ape și învelitoare de draniță iar porțile sunt monumentale cu acoperiș aidoma gardului.

Locuința tradițională humoreană este de tipul tindă-cameră sau cu două încăperi de locuit și tindă mediană. Este ridicată din bârne cu pereții de regulă muruiți la exterior doar în jurul ferestrelor, cu acoperiș în patru table și învelitoare de draniță. La fațada principală sau chiar și pe laterale, uneori și în spate are o prispă de scândură la casele mai vechi iar la cele ridicate către sfârșitul secolului al XIX-lea prispa simplă a lăsat locul celei cu pălimar – „gangul” – și stâlpi de legătură cu cosoroaba ciopliți în volume geometrice.

Creșterea animalelor, agricultura și pădurăritul, exploatarea sării (Cacica) sunt principalele ocupații, pe lângă meșteșugurile tradiționale legate de prelucrarea lemnului, dogărit, rotărit, lingurărit, etc.

Alte mărturii privitoare la casa tradițională bucovineană sunt consemnate în monografia dedicată comunei Pârteștii de Sus. Autorul, Nicolae Cojocaru, în capitolul *Arta populară* (Jugrin, 2021), prezintă gospodăria tradițională: casa, șura, hambarul, coșerul, șandramaua (anexa pentru lemne), poiata, fântâna și pivnița. Aici este descrisă casa lui Artemie Cojocaru (secolul al XVIII-lea), construită din bârne lungi de brad și mai puțin de molid, încheiate în „chiotori”, cu acoperiș înalt de șindrilă, în patru ape, cu prispă (pe lângă peretele fațadei și în părți) din pământ bătătorit, unsă cu „muruială”. Pereții sunt clădiți din bârne întregi, lucrate numai din topor, peste care sunt așezate cosoroabele, căpriorii și leăturile, toate prinse în cuie de lemn. Casa are intrarea prin față, unde, la mijlocul peretelui, frontal are tăiată ușa ce dă în tindă. Camerele din interiorul locuinței sunt dispuse în ambele părți în mod proporțional, păstrând o strică separație, funcțională”. Tinda tradițională, o încăpere lungă și îngustă (care, în trecut, nu avea tavan), străbate clădirea prin mijloc și din ea se intră, în stânga, în „căsuță” (odaia de locuit), iar în dreapta, în „casa cea mare” sau „casa din jos” („casdingios”), o încăpere de sărbătoare, orientată întotdeauna spre răsărit sau „în jos”, cum zic localnicii.

„Căsuța” era pardosită cu pământ bătut și uns cu „muruială”, cu tavanul din scânduri groase de brad, sprijinite pe grinzi transversale, în care se băteau cuie de lemn pentru atârnat diferite obiecte. În interior, un rol aparte îl ocupa, în trecut, vatra, mai apoi cuptorul, zidit din cărămidă și piatră, care servea și ca loc de dormit pentru copii. Lângă cuptor era așezat patul de dormit (unul sau două, în funcție de mărimea familiei), iar pe lângă pereți, două lavițe lungi, cioplite din lemn masiv și masa. O piesă tradițională din încăperea de locuit era blidarul, prins pe perete lângă ușă sau așezat pe un dulăpior cu picioare din țăruși. Aici se țineau vase de tot felul, coșărcuța cu linguri, sucitorul, scăcița, răclița și câteva ouă roșii încondeiate, ce se păstrau de la un an la altul. Tot în această încăpere era și leagănul pentru copii și unul sau mai multe scăunele mici, cu patru picioare. În „odaia de zile mari”, bogat și frumos împodobită, se primeau oaspeții și peștorii și se organizau petreceri prilejuite de evenimentele însemnate din viața familiei (nunți, botezuri, colăcării, hramuri, sărbători religioase); tot aici se organiza ritualul și ospețele funebre. Mobilierul acestei camere era compus din două lavițe lungi, așezate pe lângă pereți, o masa, lada de zestre, un pat de lemn; din perete în perete era instalat „grindariul”, pe care se întindeau lăicere, ștergare, țoale. Din această cameră lipsea soba, introdusă abia la începutul secolului al XX-lea. Casa tradițională din Pârteștii de Sus mai avea una sau două cămări, așezate în partea din spate a casei, cu intrarea din tindă (la casele mai vechi din sat cămările erau netencuite, spațiile dintre bârnele pereților fiind umplute cu mușchi de pajiște). În anul 1980, când Nicolae Cojocaru a scris monografia dedicată localității Pârteștii de Sus, majoritatea locuințelor din sat,

deși construite în diferite epoci, erau case tradiționale, care păstrau, în proporție de 80% atât vechiul sistem de împărțire și dispoziție al încăperilor, cât și schema funcțională tradițională.

Zona etnografică Cîmpulung Moldovenesc

Zona etnografică Cîmpulung Moldovenesc cuprinde arearul fostului ocol al Cîmpulungului, cadru istorico- geografic bine delimitat.

Principalul factor care și-a pus amprenta asupra fizionomiei așezărilor din zonă a fost factorul geografic. Cu excepția luncii Moldovei spațiile largi apar izolat, unitatea geomorfologică cea mai frecventă fiind versantul, fizionomia și structura vetrelor de așezare din zonă se prezintă extrem de fragmentate, adesea gospodăriile contopindu-se cu spațiul economic. Aici predomină așezările risipite corespunzând cel mai bine reliefului înalt și accidentat, cu numeroase cătune și grupuri de gospodării plasate la distanțe apreciabile unele de altele.

Într-o regiune puternic împădurită, în gospodăria tradițională, materialul de construcție preferat a fost și rămâne lemnul. Accesul în gospodărie se face printr-o poartă monumentală cu învelitoare din draniță. Casa și acareturile sunt dispuse în jurul curții poziția centrală revenindu-i locuinței. Gospodăriile cu ocol întărit, casele cu acoperișuri în patru ape și pantă abruptă, grajduri cu șură de dimensiuni mari, cămări sau celare sunt caracteristice acestei zone.

Casa tradițională din **zona Cîmpulung** cel mai frecvent întâlnită după jumătatea secolului al XIX-lea este casa cu două camere și tindă mediană alături de care și-au găsit loc și tipuri mai evoluat planimetric în care găsim și cămara, soluția fiind despărțirea tindei în două sau mărirea planului casei prin prelungirea tablei din spate a acoperișului.

Specifică zonei este și casa cu foișor – element arhitectural spectaculos și util în același timp. Amplasat în dreptul intrării în locuință, înălțat de la sol pe temelie de piatră sau pe piloni de lemn, foișorul are cel mai adesea stâlpii decorați prin cioplire în volume geometrice, accesul se face printr-o porțiță flancată de stâlpi terminați la partea superioară în motivul „capul de om”. Pereții casei sunt din bârne în cununi orizontale încheiate la colțuri în coadă de rândunică. Pentru o mai bună izolare se lutuiau pe întreaga suprafață la interior iar la exterior cel puțin sub formă de chenare în jurul ferestrelor și a ușii. Acoperișul este în patru ape cu învelitoarea din draniță având două – trei deschizături plasate de regulă pe tabla din față (fumare) servind de luminatoare și cale de evacuare a fumului.

Gospodărie Cîmpulung, Muzeul Satului Bucovinean, Suceava
Foto: Pedro Palamar. Sursa: (Marianciuc, 2007)

Ocupația de bază a locuitorilor fiind creșterea animalelor și pădurăritul, construcțiile pentru adăpostirea animalelor și a furajelor sunt de mari dimensiuni. Grajdul și șura se găsesc sub același acoperiș, de cealaltă parte a ariei făcându-și prezența adesea și o cămară. Pe pod se păstrează fânul ce are și rolul de a feri peste iarnă animalele din grajd de frigul de afară. Gospodăria este completată de o șură pentru acareturi, o șoapă pentru lemne, cotețe și adăposturi pentru oi.

Ocupațiile au determinat și dezvoltarea meseriilor și meșteșugurilor tradiționale: prelucrarea artistică a lemnului (Școala de Arte și Meserii având o puternică tradiție încă din secolul al XIX-lea), fierăritul, prelucrarea pietrei, industria casnică textilă.

Ion Aflorei, în monografia dedicată localității Izvoarele Sucevei, oferă informații despre **gospodăria tradițională huțulă**. Casa era construită din bârne de molid, încheiate „stânește”, așezate pe tălpi – bârne groase, cioplite, care se clădeau pe o temelie de piatră de râu, pe care se așează talpa („pidvalina”). La pereți se foloseau bârne groase, rotunde, necioplite. Acoperișul, de regulă, se construia în patru ape, din draniță, iar evacuarea fumului se realiza prin una sau două gemulețe (cahle sau fumărițe). Cahlele constituie un element distinctiv față de casele românești; un alt element specific – streșinile- sunt joase, iar „apa” din spatele casei cobora aproape de pământ și forma ceea ce localnicii numeau „coleșnea” (adăpost pentru oi); partea din față a casei era prevăzută cu prispă (ganoc), cu portiță susținută de stâlpi înflorați; în jurul locuinței, în afară de grajd și șură, se aflau acareturile: fânarul (oborocul); cămara pentru alimente și haine („clichi” sau „comora”), care putea fi inclusă în planul casei sau era ridicată în ogradă, separat; vatră (o încăpere de aproximativ 2/2 m) servea la prepararea cașului și, iarna, la afumarea porcului; magazia pentru lemne și unelte agricole; pivnița (unde se depozitau

cele necesare pentru iarnă); fântâna („chernețea”).

Gospodăria tradițională de la **Izvoarele Sucevei** cuprindea următoarele încăperi: casa de zi („hata”), care îndeplinea funcția de bucătărie (aici se găseau vatra, hornul și cuptorul), dar și de dormitor; casa mare („faina hata/velecahata”), unde se afla lada de zestre, servea la primirea oaspeților sau a peșitorilor; tinda („horoame”) era situată între cele două camere. Interiorul casei nu „se ungea”, varul fiind folosit mai târziu, însă tavanul, cu cele patru–cinci grinzi, rămânea cu lemnul aparent. Acesta era organizat judicios: cuptorul masiv, cu vatră, lângă care erau așezate polițe („polețea”) și blidare; lavițele („lavețea”), acoperite cu țesături de lână, se aflau în preajma cuptorului; alături, se așeza patul („lujko/postil”), iar în partea opusă era loc pentru masă („stiu”) și câteva scaune („crislo/stolet”); în colțul de lângă ușă erau dulăpioare și rafturi pentru vase. Pereții erau împodobiți cu lăicere și scoarțe, iar peretele dinspre masă era ocupat de icoane. Pe jos se folosea lutul, podeaua din scânduri fiind folosită mai târziu. Gospodăria era îngrădită cu garduri masive (bârne groase), așezate orizontal și acoperite cu două rânduri de draniță, un alt element caracteristic pentru gospodăriile cu ocol. Gardurile care împrejmuiuau proprietatea erau din „răzlogi”, rezultați din despicarea lemnului rotund. Un loc important în cadrul gospodăriei îl ocupa curtea („podvirea/ograda”). Fiecare gospodărie avea grădina („horod”), plantele cultivate acoperind doar în parte necesarul familiei: usturoiul („cisnok”), ceapa („țibuli”), varza („kapusta”), sfecla roșie („svekla”), pătrunjelul („petrușka”), macul („mak”), bobul („bib”), morcovul („morkva”). În fața casei existau straturi cu flori multicolore.

Zona etnografică Dorna

Zona etnografică Dorna este o zonă eminentamente montană, cu înălțimi ce depășesc și 2000 de metri, cu văi înguste săpate de râuri năvalnice dar și o depresiune cu o intensă viață umană – Depresiunea Vatra Dornei denumită și „Țara Dornelor”.

Cuprinde un grup de așezări risipite pe plaiurile și platformele înalte ale munților ce despart județul Suceava de Transilvania și așezări constituite de-a lungul drumului ce urmează cursul Bistriței, cu gospodării înălțuite pe kilometri distanță. Acest din urmă tip de așezare plasată „la drum” mai are și numeroase ramificații care merg în amonte pe firul afluenților. Cele mai multe și mai vechi așezări omenești se găsesc pe terasele înalte ale râurilor și în rariștile pădurilor unde întâlnim foarte adesea topicul „poiană”.

Pe valea Bistriței pot fi întâlnite gospodării cu curtea dublă în care adăposturile pentru animale pe de o parte și casa cu bucătăria de vară pe de altă parte sunt adăpostite în curți separate iar în zonele înalte mai găsim gospodării cu un număr mare de construcții anexe ce ocupă o suprafață mare și în fine, pe alocuri, gospodării cu ocol întărit.

Consecință a importanței creșterii animalelor și îndeosebi a vitelor, gospodăria este dominată de construcțiile destinate adăpostirii animalelor și a furajelor. Grajdurile sunt de dimensiuni mari, cu mai multe încăperi. Pereții sunt ridicați din bârne de rășinoase rotunde sau fasonate la patru fețe iar acoperișul în două table și teșituri la laturile înguste are învelitoarea din draniță. Specifică zonei este deschiderea sub formă de foișor practică în partea din față a acoperișului și servind la aruncatul fânului în pod.

Bucătăria de vară, nelipsită din gospodăria zonei poartă numele de bordei.

Casele tradiționale sunt construite din cununi de bârne îmbinate la colțuri „stânește” cu capetele bârnelor retezate. Sunt locuințe mari cu două camere și tindă mediană, cu două cămări sub prelungirea tablei acoperișului din spate și având la intrare un foișor impozant. Temelia înaltă este din piatră care aici se găsește în cantități îndestulătoare. Camerele au ferestre mari, patru la număr pentru fiecare cameră, câte două la fațadă și două la pereții laterali. În general, sunt ten-cuite la exterior doar în jurul ferestrelor și a ușii și au numeroase ornamente executate în tehnica traforajului în jurul ferestrelor și a frontonului acoperișului foișorului.

Des întâlnite sunt construcțiile temporare (sălaș, târlă, stână) legate de ocupația principală, creșterea animalelor. Pădurăritul și prelucrarea lemnului sunt puternic dezvoltate în zonă, iar plutăritul era una din meseriile des practicate pe valea Bistriței.

Chiar dacă multe dintre casele, anexele, instalațiile tradiționale ale satelor s-au pierdut, transformat, înlocuit într-o perioadă scurtă de timp, încă mai există construcții care pot deveni un patrimoniu valoros pentru comunitate și care pot fi conservate și valorificate, fiind memoria și istoria acelei comunități.

Este necesară mărirea gradului de conștientizare a societății civile, organizații și autorități publice privind importanța peisajelor și rolul transformării lor, prin formare și educare, prin identificarea, conservarea și valorificarea acestora pentru dezvoltarea comunității.

Zona etnografică Fălticeni

Se găsește în colțul sud-estic al județului, reunește localitățile ce gravitează în jurul municipiului Fălticeni și prezintă unele caracteristici de tranziție între zona Sucevei și zona Neamț.

Din punct de vedere al reliefului, acestei zone îi corespund două regiuni geografice despărțite de râul Moldova: una muntoasă spre vest, bogată în păduri de foioase și rășinoase și o altă la răsărit de apa Moldovei, zonă de podiș unde predomină pădurile de foioase și livezile.

Predomină așezările de tip răsfirat unde suprafețele construite realizează o vatră continuă, mai clar delimitată de hotar iar locul culturilor cerealiere este luat aici de livezile de pomi fructiferi.

În zona Fălticeniilor, arhitectura locuinței populare dă preferințe unor dimensiuni mai reduse iar raportul lungime / lățime este de 2/1 și nu 3/2 ca în restul județului. Și aici predomină ca material de construcție lemnul, dar, nu sunt rare nici casele ridicate din cărămidă. Apare destul de frecvent și cerdacul cu acoperiș în două ape și frontonul înfundat cu scândură. Învelitoarea din draniță de dimensiuni mici este bătută „în solzi” dând construcției o notă aparte. Sub influența zonei învecinate Neamț, decorația traforată a cunoscut în timp o anumită extensie.

Și sub raport planimetric, casele se diferențiază net față de restul județului, tinda ocupând colțul făcut de peretele din față cu cel din partea lateral-stângă și face accesul către alte două încăperi (bucătăria și casa-mare) din care una are în plan forma literei „L”.

Pe trei laturi – la fațada principală și lateralele – găsim o prispă de lut și piatră adesea protejată cu scândură. Chiar dacă și la exterior pereții caselor sunt lutuiți și văruiți, capetele bârnelor încheiate „stânește” sunt profilate în afara pereților creând un spectaculos efect estetic.

Un tip aparte de șură îl întâlnim doar aici și pe valea Bistriței bucovinene: așa-numita „șură cu sân” în fapt o extensie a planului șurii răspunzând nevoilor de depozitare a fânului. O altă anexă specifică doar zonei Fălticeni este „conița”, o prelungire a casei pe una din laterale, fără

perete în partea frontală, similară ariei șurii. Apare destul de frecvent și beciul, amplasat sub casă sau sub conită și mai pot fi întâlnite încă în satele din regiune fântânile cu ciutură.

Agricultura este ocupația de bază în ansamblul zonei, urmare a extensiei cunoscute de suprafața terenului arabil. Și în zona montană și în cea de podiș există din abundență pășuni și fânețe, sursă de hrană pentru animalele mari și mici. Pomicultura e practică din vechime și amintită în documentele de epocă sau în descrierile călătorilor străini.

Și în prezent sunt nelipsite din inventarul gospodăriilor din zona Fălticeni loznița de uscat prune, cazanele pentru magiun sau instalațiile pentru obținerea vinului ori a țuicii.

Zona etnografică Suceava

Correspunde cursului inferior al râului Suceava, de la confluența cu Solonețul și până aproape de vărsarea în Siret. Geografic vorbind aparține Podișului Sucevei, relieful domol favorizând apariția localităților cu o structură mult mai adunată comparativ cu celelalte zone etnografice din județ, apărând o delimitare mai clară între vatra satului și țarină.

În centrul zonei găsim orașul Suceava – municipiul de reședință al județului – cu importante vestigii istorico-arhitecturale. Aici, în apropierea Cetății de Scaun s-a înfiripat și Muzeul Satului Bucovinean – sinteză a arhitecturii și artei populare sucevene.

Așezările din zonă au luat ființă și s-au dezvoltat de-a lungul râului Suceava și a afluenților și pe malul drept al Siretului, cele mai multe localități fiind de tipul răsfirat cu tendință de adunare a gospodăriilor spre centrul localității. Și aici predomină arhitectura lemnului dar își fac loc treptat și construcțiile din paiață, mai ales în partea estică a zonei casele și acareturile ridicate din paiață sau chirpici fiind cel puțin la fel de numeroase ca cele din lemn. Apropierea de orașul Suceava a făcut ca modernizarea satelor din zonă să fie mai accentuată comparativ cu restul județului, construcțiile tipice arhitecturii țărănești rămânând tot mai puține iar materialelor tradiționale le-au luat locul cele din zilele noastre.

Gospodăria tradițională este compusă din casă, șură cu grajd, cotețe pentru păsări și porci, coșerul și o bucătărie de vară. Poarta înaltă cu acoperiș în patru table deși odinioară era întâlnită frecvent, străjuiește tot mai rar intrarea în gospodărie. Se întâlnesc atât gospodării cu curtea dublă cât și gospodării în care casa și acareturile sunt plasate într-un singur perimetru.

În funcție de materialul de construcție locuințele sunt din lemn sau din paiață. Cele din lemn sunt ridicate din bârne așezate în cununi orizontale și îmbinate la colțuri în cheutori sau „în amare”, mod constructiv mai recent ce folosește lemnul mai judicios.

Și casele din paiață folosesc o structură din lemn de esență tare – furci – spațiile libere fiind completate cu împletitură de nuiel, bucăți de lemn de esență moale sau chirpici și sunt tencuite și pe dinafară. Acoperișurile, în două sau în patru ape aveau pe vremuri învelitoarea din materiale aflate la îndemână (paie de secară sau stuf) și mai puțin din draniță sau șindrilă, în prezent doar învelitorile din draniță se mai păstrează sporadic, locul acestora fiind luat de materialele moderne.

Dintre casele tradiționale se mai păstrează tipul „revoluționar” de la sfârșitul secolului al XIX-lea cu două camere, tindă mediană și cămară adosată în spatele casei iar la fațada principală și chiar pe laterale s-a generalizat gangul (prisma de lemn cu pălmar). Construcțiile anexe le

regăsim independente sau adosate casei dar, fără excepție, sunt plasate în perimetrul gospodăriei.

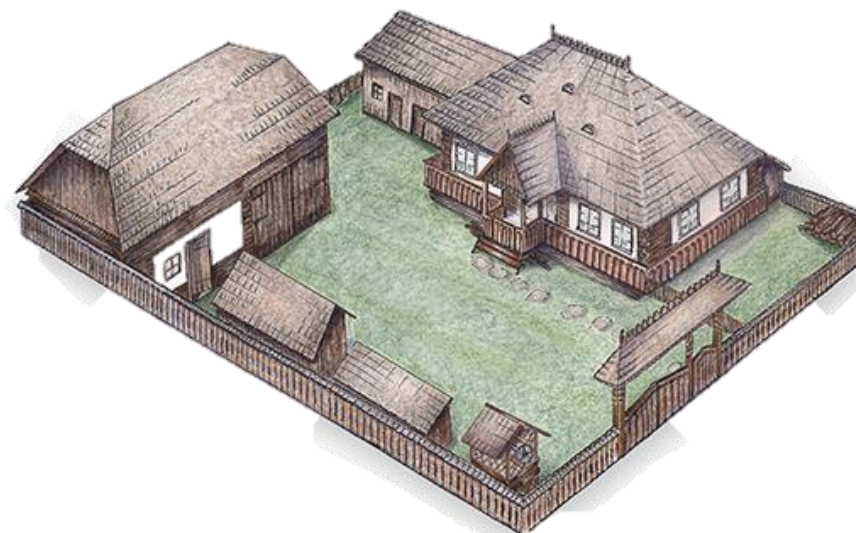
Structura gospodăriilor din Bucovina. Elemente componente și evoluție

Tancred Bănățeanu face referiri la „cele mai importante probleme și aspecte legate de gospodăria și locuința tradițională din Bucovina, ca expresii originale și valoroase ale culturii și artei populare românești tradiționale”. Sunt descrise aici principalele construcții anexe din gospodăria bucovineană care, de-a lungul timpului, a evoluat și s-a diferențiat, în funcție de „ocupațiile practicate, de locuitori și de cerințele și experiențele tradiției”:

- **În părțile muntoase** gospodăria era dominată de construcțiile destinate animalelor și furajelor (șurile și grajdurile, cu două–trei încăperi, acoperiș înalt, în patru ape, cu învelitoare de draniță);
- **În părțile de șes** exista un tip deosebit de șură, destinată pentru adăpostirea cerealelor, de dimensiuni mari (un exemplar din acest tip de șură, originar din Voitin, a fost transferat, în anul 1960, la Muzeul Satului); un alt tip de șură era cel numit „șură cu sân” (răspândit pe valea Bistriței); „coleșna” – adăpostul pentru oi și oborocul pentru fân erau specifice gospodăriilor huțulilor. O altă construcție anexă din gospodăria bucovineană era „căsuța”, „hâjul” sau „bordeiul” – bucătăria de vară, construită din lemn, având o singură încăpere. Se amintește aici și de așa-numitul „clit”, construcție anexă din gospodăria huțulă, de „sâiac” („sâsâiac”) – construcție realizată din împletitură de nuiele, folosită pentru ținut porumbul, întâlnită în satele din șesul Rădăuților și în părțile Siretului.

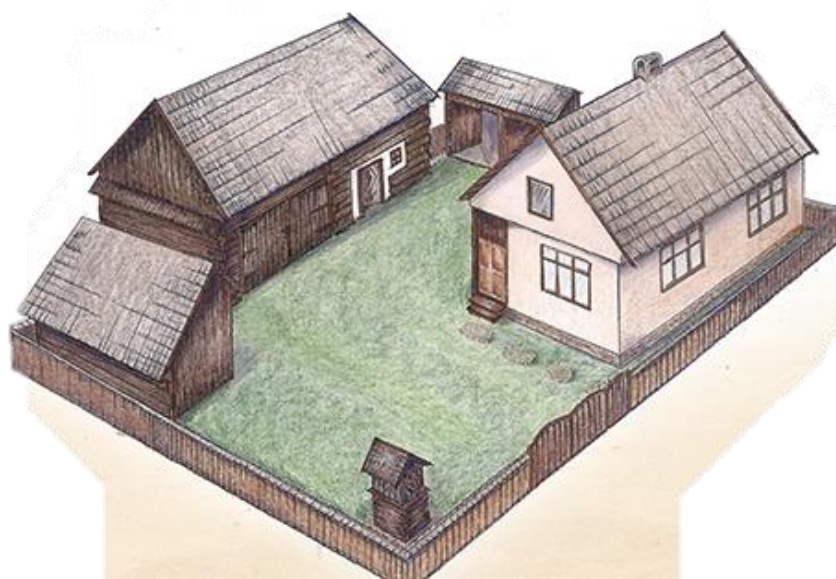
Pornind de la criteriul legat de **relația pozițională dintre casă și șură** în organizarea gospodăriei, Tancred Bănățeanu identifică mai multe tipuri de gospodării:

- gospodăria cu casă așezată în mijlocul curții, cu latura lungă (fațada) orientată spre uliță, șura pe stânga, perpendicular pe planul de amplasare al casei și cu latura lungă îndreptată spre interiorul curții;
- gospodăria cu curte dublă, cu construcțiile anexe grupate într-un ansamblu așezat la intrarea în gospodărie, despărțit de partea locuibilă (casă, bucătărie de vară, hambare pentru cereale) printr-un gârdulet; gospodăriile în care casa și șura sunt așezate față în față, pe latura îngustă înspre stradă;
- gospodăriile cu casa amplasată în prim-planul gospodăriei, cu latura scurtă înspre uliță, șura în fundul curții, perpendicular pe planul de construcție al casei și cu latura lungă orientată spre poarta de intrare în curte; gospodăria cu ocol întărit.

Imagine: Gospodărie românească

Sursa: Poteca tematică "Cacica: Oameni și Sare", ADER (2015)

Imagine: Gospodărie de tip "nemțesc", întâlnită cu precădere în comunitățile poloneze și germane

Sursa: Poteca tematică "Cacica: Oameni și Sare", ADER (2015)

În ce privește evoluția gospodăriei, în epoca medievală casa țărănească capătă câteva trăsături definitorii. Astfel, își stabilizează forma, devenind pătrată, mai rar dreptunghiulară și cu funcționalitate proprie în cadrul gospodăriei, individualizându-se ca vatră destinată exclusiv pentru locuit (Nicolae Cojocar, *Casa veche de lemn din Bucovina, citat în Jugrin, 2021*).

De asemenea, se semnalează acum și un început de separație funcțională interioară, prin despărțirea spațiului în odăi, depășind forma monocelulară, specifică locuinței stră-române, ceea ce duce și la un plus de preocupări artistice. Apar noi elemente constructive în locuințele tradiționale. Venirea bejenarilor ardeleni, legătura cu imperiul de ocupație, a fost filiera prin intermediul căreia au pătruns în provincie elemente constructive străine; pătrunderea influențelor în arhitectura caselor bucovinene s-a făcut prin construirea caselor din nou, reconstrucție și prin modificarea pe loc.

Cu toate influențele care au caracterizat evoluția casei bucovinene după anul 1775, ea a rămas de o „surprinzătoare originalitate”. Preluarea elementelor novatoare s-a făcut aici liber și ponderat. A fost constituit un stil propriu „pe structura trainică a arhitecturii tradiționale țărănești din Bucovina s-au adăugat relativ puține elemente esențiale aduse de populațiile alogene”:

- spațiul de construcție (alegerea locului de construcție, orientarea casei); materialele (lemnul, piatra);
- uneltele (toporul sau securea, cuțitoaia, rindeaua, scaunul de mezdrit, sfredelul sau burghiul);
- construirea caselor (temelia, talpa casei, pereții, acoperișul, tavanul, lipirea pereților, pardoseala, prispa, ușile și ferestrele);
- ornamentația exterioară (dispusă pe anumite părți ale casei, fără a forma un ansamblu unitar);
- tipuri de case (casa veche simplă – casa cu tindă rece; casa cu tindă și cămară;
- casa cu două odăi și cu tindă rece la mijloc; casa cu cerdac;
- organizarea interiorului – spațiile funcționale (casa – colțul cu cuptor și vatră, colțul cu patul, colțul cu masa și lavițele așezate în unghi, colțul cu dulapul de vase; tinda; casa mare – colțul cu blidar, colțul cu masă, colțul cu pat, colțul zestrei, colțul cu sobă; cămara – în tindă; în dosul casei, numită și celar);
- decorația interioară (incizia, creștătura, pirogravura, horjarea, pictura, sculptura, traforajul, țesătura, cusătura);
- credințe și datini legate de construirea caselor (la începutul lucrărilor, la înălțarea construcției, intrarea în casă nouă).

”De la admirabila ei plasare în relief, exploatându-i acestuia toate datele și completându-l în același timp, în perspectiva unei armonii superioare, la știința folosirii materialelor și a punerii în valoare a tuturor «aptitudinilor» acestora, la adecvarea la climă

și ocupații, la starea socială și la dimensiunile familiei, totul este chibzuit cu o inteligență specifică [...]. De aceea, există suficiente motive de a crede că ea este deopotrivă un nucleu expresiv și generativ al inteligenței arhitecturale naționale”.

Mihai Camiliar, în cartea *Arhitectura populară bucovineană*, apărută în 2014, spune că ridicarea caselor este văzută ca „meșteșug străvechi legat de cele dintâi trepte ale civilizației”, construirea locuinței „a cunoscut în Bucovina un proces de particularizare tipologică” (Jugrin, 2021).

Autorul vorbește despre „civilizația arhitectonică” din această zonă, în care „casele de locuit, șurile sau standolele, celarele, instalațiile tehnice populare, clopotnițele și bisericile de lemn, fântânile, troițele etc. îmbină într-un echilibru armonios și admirabil raporturi și forme geometrice concepute și integrate într-o spațialitate specifică domeniului”. Înscriindu-se în aria culturală a arhitecturii nordice europene, arhitectura țărănească bucovineană prezintă două sisteme constructive: cel al cununelor orizontale din bărne (Blockbau) și cel al unui schelet portant de lemn, umplut cu diverse materiale (Fachwerk).

În privința plasticii arhitectonice, autorul este de părere că teritoriul bucovinean a conservat forme arhaice: casa din lemn cu acoperiș din draniță sau paie, în patru ape, specifică și în restul teritoriului românesc.

Din punct de vedere al sistemelor constructive, locuințele au trecut prin diferite etape de evoluție:

- locuința monocelulară (cunoscută sub diverse denumiri: bordei, odaie, hâj, cuhnie) – caracterizată prin echilibrul proporțiilor, decorul simplu și elegant, redat de contrastul dintre brunul patinat al bărnelor pereților și albul chenarelor din jurul ferestrelor și al ușilor;
- casa cu tindă rece (în spațiul bucovinean, spre deosebire de alte zone românești, nu s-au semnalat instalații de încălzire în tindă) și o cameră de locuit, pe care o întâlnim frecvent în secolele XVIII–XIX, ea funcționând, în exemplare reduse, și în secolul al XX-lea;
- locuința cu tindă – cameră de locuit – cămară în spatele tindei (specifică, se pare, nordului Moldovei, acest tip de locuință este rar întâlnit în restul arhitecturii românești);
- locuința de planimetrie simetrică, cu tinda la mijloc și două camere cu intrări separate, cu unele adaptări constructive pentru animale (locuință atestată în secolul al XIX-lea);
- locuința bicelulară, cu camere aproximativ egale, una de locuire permanentă, iar cealaltă devenind un spațiu de prezentare (acest tip de locuință, care a apărut pe spații mai restrânse, ca un vechi ecou al casei cu tindă și cameră sau, poate, sub influență germană, a avut o durată scurtă de existență, fiind întâlnită în special acolo unde s-au așezat coloniștii germani).

Începând de la jumătatea secolului al XIX-lea se construiesc case cu planimetrie mai dezvoltată, având chiar și patru camere, cu gangul dispus în jurul construcției.

În planimetria casei tradiționale se disting câteva elemente constructive:

- prispa (de mare utilitate și importanță, oferind locuinței un aspect aparte) și

- foișorul/cerdacul (acesta apare în Bucovina odată cu dezvoltarea locuinței bicamerale de genul cameră – tindă, fiind întâlnit mai frecvent în părțile Dornei, Câmpulungului și Rădăuților).

Începând din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, în Bucovina, sub influența culturală germană, a avut loc o extindere planimetrică și o îmbunătățire a organizării interiorului locuințelor. Acum se răspândește tehnica constructivă cu bârne cioplite în patru fețe și îmbinarea la colțuri în cheutori trapezoidale, se înmulțesc gospodăriile cu șuri masive și alte anexe polifuncționale, gospodăria se dezvoltă pe verticală cu camere mansardate și apar casele cu „pinion”.

Mihai Camilar se oprește și asupra elementelor decorative (funia, torsada, pomul vieții, dintele de lup) și constructiv-decorative (prispă, foișorul, cu stâlpi frumos decorați, consola) ale gospodăriilor tradiționale bucovinene, tratează aspecte legate de arhitectura de interior și modalitatea de organizare interioară a caselor țărănești, aflată în concordanță cu peisajul local și cu ocupațiile de bază practicate în timp.

Documentarea a fost completată cu informațiile existente în arhiva Muzeului Satului Bucovinean, fișe, chestionare și material fotografic, realizate în timpul campaniilor de cercetare în teren anii 1970, 1990 de către echipe de muzeografi, arhitecți din județ și din țară pentru elaborarea temei de proiectare a muzeului în aer liber. Încă din anii 1970-1975 au fost semnalate, inventariate și achiziționate obiective de arhitectură populară din toate zonele etnografice ale județului. Fișele semnal completate au constituit baza elaborării temei de proiectare și au relevat, în teren, la vremea respectivă, caracteristicile specifice ale arhitecturii vernaculare din Bucovina și evoluția în timp a acesteia.

Păstrăm în cele ce urmează o serie de imagini din arhiva Muzeului Satului Bucovinean / Muzeul Bucovinei, care au fost documentate în teren, unele dintre ele fiind ulterior integrate în muzeul situat în Suceava, în proximitatea Cetății de Scaun.

Imagine: Casa Puha Gheorghe Bilca, foto 1974
Arhiva Muzeul Satului Bucovinean

Imagine: Hâj și poartă Bilca foto 1992
Arhiva Muzeul Satului Bucovinean

Imagine: Hâj Bilca foto 1992

Arhiva Muzeul Satului Bucovinean

Imagine: Poartă Bilca foto 1992
Arhiva Muzeul Satului Bucovinean

Imagine: Bordei- locuință temporară
Buburuzan Silvestru Mănăstirea Humorului foto 1970

Imagine: Bordei- locuință temporară

Gospodărie Ilișoi Simion Mănăstirea Humorului foto 1974

Casa Jucan Nicanor cătunul Văcăreni Mănăstirea Humorului foto 1970

Casa Jucan Nicanor cătunul Văcăreni Mănăstirea Humorului foto 1970

Gospodăria Mîndrilă Constantin, sat Colacu Fundu Moldovei foto 1970

Casa Todașcă Evdochia, comuna Coșna foto 1970

Casa Ianovici Filip sat Teșna, comuna Coșna foto 1970

Bordei Chelsoi Ilie Dorna Candreni foto 1974

Grajd Dorna Candreni foto 1970

Gard de răzlogi Dorna Candreni foto 1970

Gard de nuiete împletite Bilca foto 1988

Exemple și bune practici pe plan național și internațional

Zone cu peisaj natural și cultural autentic, păstrate de-a lungul timpului, au devenit destinații turistice de top, recunoscute pe plan mondial și care continuă să atragă categorii tot mai diverse de turiști, în număr tot mai mare. Prezentăm în cele ce urmează câteva exemple de țări și destinații care au reușit să valorifice patrimoniul construit în dezvoltarea turismului.

Portugalia:

Alentejo este o regiune din sudul Portugaliei, cunoscută pentru pădurile sale vaste de plută, plantațiile de măslini și câmpurile de grâu. Regiunea are o istorie lungă de arhitectură tradițională, inclusiv case văruiți în alb cu acoperișuri roșii, castele și orașe istorice. Multe dintre aceste clădiri au fost conservate și restaurate, iar unele au fost transformate în hoteluri tip boutique, pensiuni sau muzee. Bucătăria tradițională a regiunii, care oferă mâncăruri preparate cu ingrediente din surse locale, este, de asemenea, o atracție pentru vizitatori.

Casa do Rio este un exemplu al modului în care casele vechi tradiționale restaurate pot fi folosite pentru turism. Această crămă și pensiune este construită pe o clădire restaurată veche de 100 de ani, care include podgorii și casa originală a familiei. Pensiunea oferă vizitatorilor o experiență unică a culturii și istoriei locale, contribuind la economia locală.

Casa da Cisterna – Alentejo este o fermă restaurată din secolul al XVIII-lea, situată în regiunea Alentejo din Portugalia. Casa tradițională a fost restaurată cu atenție pentru a-și păstra caracteristicile originale și este o pensiune care permite vizitatorilor să experimenteze farmecul rural și liniștea regiunii.

Casa do Rio – Gerês este o casă tradițională din piatră restaurată, situată în Parcul Național Peneda-Gerês din nordul Portugaliei. Casa este acum un hotel de tip boutique care oferă o experiență unică și autentică pentru vizitatorii care doresc să exploreze frumusețea naturală a parcului. (foto).

Intra-murso, Marvao. Sursa: Tasteaway.pl

Alentejo, Portugalia. Sursa: golisbon.com

Slovacia

Zonele rurale din Slovacia sunt renumite pentru peisajele lor frumoase, istoria bogată și casele tradiționale conservate. Aceste case tradiționale au fost transformate în muzee, pensiuni sau centre culturale, unde vizitatorii pot afla informații interesante despre istoria regiunii, obiceiurile și modul tradițional de viață.

Destinații turistice populare din zonele rurale ale Slovaciei includ orașul Bardejov, protejat de UNESCO, care este cunoscut pentru arhitectura sa medievală bine conservată și centrul istoric al orașului, precum și satul pitoresc Vlkolinec, cu case tradiționale din lemn care datează din secolul al XIX-lea.

În general, zonele rurale ale Slovaciei oferă o experiență unică și autentică, care este plină de tradiție, istorie și frumusețe naturală și sunt o destinație de vizitat obligatoriu pentru oricine dorește să exploreze această țară fascinantă și adesea trecută cu vederea.

Sursa: Gustin Gheorghina, www.lumeamare.ro

Sursa: Gustin Gheorghina, www.lumeamare.ro

Spania

Casa de Aldea La Fuentona – Asturias este o casă tradițională asturiană situată într-un mic sat din munții din nordul Spaniei. Casa a fost restaurată și transformată într-o pensiune rurală fermecătoare, oferind vizitatorilor o privire asupra modului tradițional de viață din regiune.

Mas de Torrent – Girona este o fermă tradițională restaurată, situată în zona rurală din Girona, în nord-estul Spaniei. Casa este acum un hotel de lux care oferă oaspeților o experiență liniștită și autentică în împrejurimile naturale frumoase ale regiunii, inclusiv drumeții, ciclism și degustare de vinuri.

Franța

Provence este o regiune din sud-estul Franței, cunoscută pentru satele sale pitorești, câmpurile de lavandă și floarea soarelui și plantațiile de măslini. Regiunea are o istorie bogată de arhitectură tradițională, inclusiv case de piatră, ferme și vile, dintre care unele datează din epoca romană. Multe dintre aceste clădiri au fost restaurate și sunt acum folosite ca hoteluri, restaurante și magazine, oferind vizitatorilor o gustare a stilului de viață rural fermecător al regiunii.

La Ferme des Isles este o fermă restaurată din secolul al XVIII-lea, situată în inima peisajului rural din Normandia. Casa a fost transformată într-o pensiune fermecătoare, care prezintă arhitectura tradițională și moștenirea agricolă a regiunii.

Austria

Salzkammergut este o regiune din centrul Austriei, cunoscută pentru lacurile sale frumoase, munții și arhitectura tradițională alpină. Regiunea are o istorie bogată în minerit de sare, care și-a modelat economia și cultura de secole. Multe dintre orașele și satele istorice ale regiunii au clădiri tradiționale bine conservate, inclusiv ferme, biserici și castele. Vizitatorii se pot bucura de o varietate de activități în aer liber, cum ar fi drumeții, schi și plimbări cu barca, în timp ce explorează moștenirea culturală a regiunii.

Germania

Hofgut Hafnerleiten - Bavaria este o fermă bavareză restaurată, care datează din secolul al XVII-lea. Casa tradițională a fost transformată într-un hotel și restaurant unic, care oferă vizitatorilor un gust al vieții rurale bavareze.

*Aceste exemple demonstrează modul în care casele vechi tradiționale restaurate din Europa rurală pot fi reutilizate în moduri creative, oferind vizitatorilor o experiență autentică și memorabilă a culturii și patrimoniului local, ajută la transformarea în **destinații unice** și atractive pentru vizitatorii care doresc să experimenteze cultura locală, istoria și frumusețea naturală a regiunii.*

România

Recunoscută pe plan internațional datorită promovării de către casa regală britanică **Transilvania** este cunoscută pentru pădurile, dealurile și arhitectura medievală. Regiunea are un bogat patrimoniu cultural și arhitectural, inclusiv biserici fortificate, castele și case tradiționale din lemn. Multe dintre aceste clădiri au fost păstrate și sunt acum folosite ca pensiuni, muzee sau centre culturale. Regiunea găzduiește, de asemenea, un amestec divers de comunități etnice și culturale, inclusiv faimoșii sași transilvăneni, care au lăsat o moștenire de durată asupra arhitecturii și culturii regiunii.

În Transilvania, arhitectura veche a fost adaptată nevoilor economice într-o varietate de moduri.

Multe case tradiționale din Transilvania au fost restaurate și transformate în pensiuni care oferă vizitatorilor șansa de a experimenta cultura și istoria unică a regiunii. Aceste pensiuni au,

de obicei, arhitectură și decor tradițional, oferind o privire în trecut, oferind, de asemenea, facilități și confort moderne.

Pe lângă pensiuni, arhitectura veche din Transilvania a fost adaptată pentru utilizare în alte sectoare economice. De exemplu, multe mori și fabrici vechi au fost transformate în studiouri de artă, cafenele și alte spații creative, oferind o sursă de venit pentru artiștii și antreprenorii locali.

Arhitectura tradițională a regiunii a fost, de asemenea, adaptată pentru a răspunde nevoilor agriculturii moderne. Hambarele și grajdurile vechi au fost reutilizate ca spații de depozitare pentru echipamente și provizii agricole, în timp ce fermele tradiționale au fost adaptate pentru a oferi locuințe moderne fermierilor și familiilor acestora.

În general, arhitectura veche a Transilvaniei a fost adaptată pentru a răspunde nevoilor dezvoltării economice moderne, păstrând în același timp moștenirea culturală unică a regiunii. Casele și reperele tradiționale ale regiunii continuă să joace un rol important în economia locală și oferă o sursă de mândrie și identitate pentru oamenii din Transilvania. (foto)

Bucovina

Pe măsură ce vizitatorii explorează peisajul rural al Bucovinei, ei vor întâlni o mare varietate de case tradiționale amplasate în peisajul natural. Multe dintre aceste case sunt situate în sate sau cătune mici, înconjurate de câmpuri și pajiști care sunt folosite pentru agricultură și pășunatul animalelor. Casele sunt adesea situate pe loturi mici de teren, cu grădini și livezi care oferă produse proaspete și fructe pe tot parcursul anului.

În general, peisajul natural și casele tradiționale ale Bucovinei lucrează împreună pentru a crea un mediu unic și captivant, care este plin de istorie și tradiție. Vizitatorii din regiune se pot cufunda în această bogată moștenire culturală explorând peisajul rural și admirând casele și reperele tradiționale ale regiunii.

Aceste regiuni oferă vizitatorilor o oportunitate unică de a experimenta peisajele naturale și arhitectura tradițională specifică fiecărei zone, oferind o privire în trecut, dar pot avea în același timp facilități și activități moderne pentru turiști.

Tehnici de inventariere a elementelor valoroase ale patrimoniului construit local.

Crearea unui inventar al patrimoniului construit în zonele rurale implică identificarea și documentarea construcțiilor, siturilor și reperelor semnificative din punct de vedere istoric. Există multe metode diferite pe care le puteți utiliza pentru a colecta date despre patrimoniul construit, printre care anchete, interviuri, chestionare, vizite la fața locului și cercetare de arhivă.

Alegeți metodele care sunt cele mai potrivite pentru obiectivele dvs. și asigurați-vă că sunt sensibile din punct de vedere cultural și respectuoase față de comunitățile locale.

Acest inventar servește ca o resursă valoroasă pentru conservarea patrimoniului cultural, promovarea turismului și coordonarea dezvoltării viitoare a comunității.

Vă propunem în cele ce urmează o serie de pași pentru realizarea unui inventar al patrimoniului construit în zonele rurale:

1. Definiți domeniul de utilizare și obiectivele pe care le aveți în vedere: Determinați zona geografică pe care doriți să o acoperiți și obiectivele specifice ale inventarului dvs. Luați în considerare dacă vă concentrați pe o anumită perioadă istorică, anumite "obiecte" sau urmăriți o anumită utilizare ulterioară a informațiilor.

2. Documentare și colectare resurse: Colectați hărți existente, înregistrări istorice, fotografii și orice documentație disponibilă referitoare la patrimoniul construit al zonei. Colecțiile istorice locale, bibliotecile, arhivele și colecțiile etnografice pot fi surse valoroase de informații.

3. Creați o bază de date sau o platformă digitală: Stabiliți un sistem centralizat pentru stocarea și gestionarea datelor colectate. Aceasta ar putea fi o bază de date digitală, un sistem de informații geografice (GIS) sau o platformă online.

4. Identificarea obiectivelor în teren: Efectuați vizite în teren pentru a identifica și localiza structuri, situri și reperi istorice. Aceasta implică vizitarea fizică a zonei, fotografierea și înregistrarea detaliilor relevante despre fiecare obiectiv.

5. Documentare: Documentați fiecare obiectiv. Includeți informații precum: - Numele și locația (coordonatele GPS) - Contextul istoric și semnificația - Stil arhitectural și caracteristici - Materiale de construcții - Dreptul de proprietate și utilizarea curentă - Starea și nevoile de întreținere - Povești și legende locale asociate cu obiectivul documentat. În paginile următoare am inclus mai multe chestionare și fișe de observație pe care le veți putea utiliza;

6. Clasificare și gruparea informațiilor: Grupați obiectivele documentate pe baza stilului arhitectural, a perioadei istorice, a semnificației culturale și a altor criterii relevante. Acest lucru ajută la organizarea inventarului și la o accesare facilă a informației.

7. Evaluare și monitorizare: Evaluați importanța și starea fiecărui site. Atribuiți niveluri de prioritate pe baza unor factori precum semnificația istorică, starea de conservare, potențialul turistic și interesul comunității. Această prioritizare ar trebui să fie utilă pentru formularea unor acțiuni de păstrare / restaurare / conservare, ce ar putea fi incluse într-o strategie locală sau într-un plan de intervenții.

8. Implicarea comunității: Implicați comunitățile locale (tinerii, profesorii, persoanele vârstnice care mai cunosc legende locale), istoricii, arhitecții și experții în patrimoniu în procesul de inventariere. Perspectivile și cunoștințele lor pot contribui cu informații și perspective valoroase.

9. Cartografiere și vizualizare digitală: Utilizați software-ul GIS pentru a crea hărți interactive care afișează locațiile și detaliile siturilor de patrimoniu identificate. Acest lucru poate face inventarul mai ușor de utilizat și mai accesibil publicului.

10. Promovare și educație: Diseminați inventarul cu publicul prin intermediul site-urilor web, al broșurilor, al expozițiilor și al rețelelor sociale. Educarea locuitorilor locali, a turiștilor și a tinerilor cu privire la semnificația patrimoniului construit al zonei rurale.

11. Planificarea întreținerii și conservării: Utilizați inventarul pentru a dezvolta strategii de conservare și valorificare pentru dezvoltarea turismului în comunitate.

Conservarea construcțiilor tradiționale este importantă pentru menținerea patrimoniului cultural și promovarea dezvoltării durabile. Iată câteva recomandări pentru a ajuta la conservarea construcțiilor tradiționale:

Documentarea patrimoniului construit:

- Identificarea și inventarierea obiectivelor de arhitectură (case de locuit, anexe gospodărești, adăposturi temporare, construcții comunitare, etc.)
- Localizarea pe harta localității (folosind o nouă harta Google sau folosind platforma www.portcultural.usv.ro)
- Fotografii realizate în teren, conform indicațiilor de pe paginile următoare
- Nevoi de reparații, conservare, reabilitare sau reamenajare
- Completarea unei Fișe semnal a obiectivului
- Chestionare (fișe interviu, documentare tradiții, obiceiuri, gastronomie etc.)

Cercetare în teren și documentare:

Efectuați cercetări pentru a afla mai multe despre istoria și semnificația construcțiilor tradiționale din zona dvs. Documentați caracteristicile lor arhitecturale, metodele de construcție și contextul cultural și social.

Implementați activități de întreținere preventivă:

Întreținerea preventivă este crucială pentru păstrarea construcțiilor tradiționale. Inspecțiile regulate pot ajuta la identificarea zonelor de deteriorare și pot permite reparații în timp util. Este important să încurajați proprietarii să folosească materiale și tehnici care sunt compatibile cu construcția originală.

Promovați conștientizarea și educația:

Educați comunitățile privind importanța și semnificația construcțiilor tradiționale și rolul acestora în patrimoniul cultural local. Creșterea gradului de conștientizare cu privire la importanța conservării construcțiilor tradiționale poate ajuta la generarea de sprijin public pentru eforturile de restaurare și întreținere.

Încurajați reutilizarea adaptată:

Încurajați reutilizarea adaptată a construcțiilor tradiționale pentru a asigura utilizarea continuă și relevanța lor în societatea modernă. Aceasta poate include reutilizarea clădirilor tradiționale pentru funcții contemporane, păstrând în același timp caracteristicile arhitecturale ale acestora.

Lucrul cu comunitățile locale:

Lucrați cu comunitățile locale pentru a vă asigura că eforturile de conservare sunt aliniate cu nevoile și valorile lor. Implicați rezidenții locali în proiecte de restaurare pentru a asigura participarea și sprijinul acestora. Acest lucru poate contribui la promovarea unui sentiment de proprietate și mândrie locală față de moștenirea culturală locală.

Elaborați planuri de conservare:

Elaborați planuri de conservare pentru a ghida eforturile de păstrare a resurselor valoroase ale patrimoniului construit. Aceste planuri ar trebui să sublinieze obiectivele, prioritățile și strategiile pentru conservarea construcțiilor tradiționale. Este important să se stabilească un plan de întreținere pe termen lung care să asigure conservarea continuă a construcțiilor tradiționale. Exemple de bune practici puteți identifica pe pagini ale fundației Mihai Eminescu, care a implementat numeroase acțiuni în acest sens. În Bucovina, asociația ADER în cooperare cu Asociația de Dezvoltare Locală Putna a realizat de asemenea mai multe ateliere, sub coordonarea și consilierea experților de la Muzeul Satului Bucovinean. Încercați să căutați informații și să vă documentați în prealabil.

Utilizați materiale tradiționale și recomandați tehnicile de renovare care să nu afecteze în timp starea construcțiilor

Ori de câte ori este posibil, utilizați materiale tradiționale în eforturile de restaurare. Acest lucru poate ajuta la păstrarea aspectului original și a integrității structurale a clădirii. Atunci când materialele tradiționale nu sunt disponibile sau nu reprezintă o variantă practică, utilizați materiale care sunt compatibile cu construcția originală. Pe pagina proiectului PORT Cultural puteți găsi un "Îndrumar de intervenții și mici reparații în mediul cu tehnici adaptate pentru protejarea construcțiilor tradiționale". Informațiile pot fi utile pentru proprietarii de case tradiționale sau – situații din ce în ce mai întâlnite – pentru familii din mediul urban, care achiziționează

Ghid realizat în cadrul proiectului PORT Cultural
www.portcultural.usv.ro

Monitorizați și evaluați eforturile de conservare:

Monitorizați și evaluați eforturile de conservare pentru a vă asigura că sunt eficiente și durabile. Evaluați în mod regulat starea construcțiilor tradiționale și faceți ajustările necesare la planurile de întreținere și restaurare.

Încurajați implicarea comunității:

Încurajați comunitatea în eforturile de conservare prin implicarea rezidenților locali și a părților interesate în procesele de luare a deciziilor. Acest lucru poate ajuta la generarea sprijinului public și a conștientizării cu privire la importanța păstrării construcțiilor tradiționale pentru generațiile viitoare.

Luați în considerare atașamentul comunității față de arhitectură:

Atașamentul comunității față de arhitectura rurală poate fi, de asemenea, un factor în valoarea acesteia. De exemplu, clădirile care au fost folosite pentru adunări comunitare, cum ar fi bisericile, școlile sau sălile de întâlnire, pot avea un loc special în inimile locuitorilor locali.

Evaluați semnificația istorică:

Semnificația istorică a arhitecturii rurale poate fi, de asemenea, un factor în valoarea acesteia. Clădirile care au jucat un rol semnificativ în istoria locală sau regională, cum ar fi repere, locuri de luptă sau situri de importanță culturală sau politică, pot fi considerate mai valoroase.

Determinați starea clădirii și potențialul de restaurare:

Starea arhitecturii rurale este, de asemenea, importantă în evaluarea acesteia. Clădirile care sunt în stare bună și au potențial de restaurare pot fi considerate mai valoroase decât cele care sunt în paragină sau au fost modificate semnificativ.

Evaluati potențialul economic:

Potențialul economic al arhitecturii rurale poate fi, de asemenea, un factor în valoarea acesteia. Clădirile care pot fi folosite pentru turism, cum ar fi pensiuni sau centre culturale, pot avea o valoare mai mare.

Lucrul cu experți:

Lucrul cu experți în arhitectură, conservare și restaurare poate ajuta la evaluarea arhitecturii rurale. Aceștia pot oferi asistență tehnică și expertiză în tehnicile de restaurare și conservare, pot ajuta la identificarea potențialelor surse de finanțare pentru eforturile de restaurare și promovare.

Dezvoltați un sistem cuprinzător de inventariere:

Odată ce ați colectat datele despre patrimoniul rural, trebuie să le organizați într-un mod ușor de accesat și analizat. Dezvoltați un sistem cuprinzător de inventar care să includă descrieri detaliate ale fiecărui articol, precum și orice informații relevante istorice, culturale sau de mediu.

Stabiliți măsuri de control al calității:

Ca și în cazul oricărui proiect de cercetare sau de inventariere, este important să stabiliți măsuri de control al calității pentru a vă asigura că datele pe care le colectați sunt exacte și de încredere. Aceasta poate include verificarea dublă a intrărilor de date, efectuarea de vizite la fața locului pentru a verifica informațiile sau consultarea experților locali pentru a vă valida constatările.

Examinați și actualizați în mod regulat inventarul dvs.:

Patrimoniul rural este un domeniu dinamic și în continuă schimbare, de aceea este important să vă revizuiți și actualizați în mod regulat inventarul pentru a vă asigura că rămâne relevant și util. Luați în considerare includerea feedback-ului de la comunitățile locale sau experți și fiți deschiși la noile constatări ale cercetării sau la sursele de date care pot deveni disponibile în timp.

Instrucțiuni de realizare a documentării în teren, de consemnare a informațiilor, de documentare fotografică.

Dacă ne propunem să identificăm o serie de elemente ale patrimoniului construit ce pot fi puse în valoare prin poteci tematice, și care să crească și calitatea informației oferite turiștilor despre destinații, va trebuie să avem în vedere (Mohr, 2018):

- identificarea unor elemente valoroase ale patrimoniului construit;
- documentarea formei prezente, a elementelor constructive specifice prin realizarea unei fișe descriptive detaliate;

- investigarea istoricului construcțiilor relevante.

Obiectivele de monitorizare, cercetare și de inventariere:

- ✓ Începeți prin a defini clar ceea ce doriți să realizați prin cercetarea sau inventarierea patrimoniului rural.
 - ✓ Încercați să identificați clădiri istorice sau resurse naturale?
 - ✓ Căutați să documentați practicile culturale sau tradițiile locale?
- Definirea obiectivelor vă va ajuta să vă concentrați eforturile și să vă asigurați că veți colecta date relevante.

Recomandăm parcurgerea următorilor pași în documentarea în teren:

Etapa 1: Documentarea prealabilă

- Documentare despre zona în care urmează să se facă deplasarea și parcurgerea studiilor realizate (monografii regionale, locale), colecții de fotografii vechi.
- Pregătirea operatorilor/voluntarilor și parcurgerea prezentei metodologii.

Etapa 2. Documentarea fotografică și tehnică. Studiu în teren

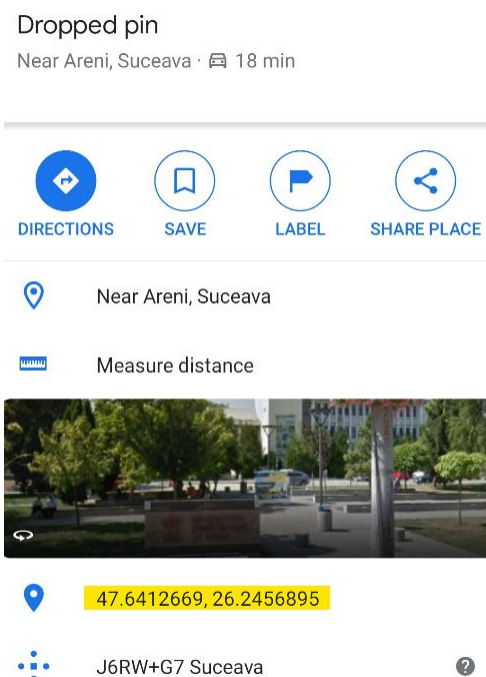
- Realizarea unei liste inițiale de locații care vor fi vizitate;
- Realizarea unei liste cu persoane care ar putea deține informații despre vechi locații, proprietari de case sau instalații sătești, administratori de locații vechi, persoane tezaur viu sau persoane în vârstă care dețin informații ce nu au fost consemnate în scris (sunt de obicei sursele cele mai valoroase de informații);
- Completarea în teren a **fișei semnal**.;
- Vor fi realizate **fotografii** a obiectivului vizat. Se recomandă:
 - o imagine de ansamblu cu casa și anexele,
 - o fotografie a casei din profil,
 - detalii și decorațiuni existente;
 - fotografii de detaliu pentru: acoperiș, gang, finisaje, detalii geamuri și tâmplărie, construcții anexe, împrejurimi și garduri,

Dacă se permite, vor fi făcute fotografii în interiorul casei. Pentru a permite accesarea ulterioară a informațiilor detaliate de către turiști, acestea vor putea fi plasate pe un site al satului, sau vor putea fi accesate chiar în teren, cu ajutorul unor coduri QR care vor putea fi amplasate pe

panourile de informare din proximitatea locației. O altă idee ar fi amplasarea codurilor QR pe gardul unor case tradiționale, pentru a promova povestea lor și alte detalii constructive.

Pentru a putea amplasa pe o hartă digitală informațiile, este foarte important ca fotografiile facute cu smart phone-ul care să aibă datele mobile active, astfel încât să fie preluate și coordonatele GPS ale locației. Astfel, acestea vor fi asociate imaginilor preluate în teren.

Vă rugăm să acordați o atenție deosebită coordonatelor GPS care trebuie să fie sub forma gradelor zecimale (X de forma 25.841147 și Y de forma 47.84672). Coordonatele GPS se pot identifica prin selectarea punctului de localizare pe Google Maps, conform imaginii de mai jos (Identificarea coordonatelor GPS).

Va fi completată fișa semnal cu detalii relevante și va fi realizat **chestionarul**. Este foarte important să explicăm proprietarilor modul în care va fi folosită informația, în special dacă este vorba de proprietăți particulare. Oamenii pot fi destul de sceptici uneori. Din acest motiv, propunem și un formular care să explice acordul de prelucrare a datelor, numit Formular de consimțământ informat.

Etapa 4. Arhivarea informațiilor. Realizarea dosarelor de raportare a vizitei în teren

Se recomandă ca datele să fie centralizate / arhivate imediat după finalizarea vizitei în teren, pentru consemnarea cu acuratețe a informațiilor ce nu au fost notate/scrise la fața locului. Rapoartele de teren ar trebui să conțină:

1. Chestionarele și fișele semnal (scrise de mână în original);
2. Înregistrarea audio a interviului (dacă a fost realizat), pentru a ușura accesarea ulterioară a tuturor detaliilor (de multe ori, în discuții, pot apărea informații foarte interesante, care nu pot fi consemnate în scris; se recomandă înregistrarea audio a discuției, cu acordul interlocutorului);
3. Fișierele cu poze, salvate sub forma: Anul_Localitatea_Casa xxxxx._Pentru fiecare obiectiv se recomandă realizarea unui set de fișiere care să facă parte dintr-un folder denumit 20xx_Localitatea_Casa.

De asemenea, pentru a avea o privire de ansamblu asupra clădirilor identificate se va completa și un tabel centralizator, care va fi punctul de plecare pentru acțiunile ulterioare de monitorizare și verificare în teren.

Etapa 5. Rezultate vizate. Prelucrarea și digitalizarea informațiilor

În urma realizării studiului în teren, va fi obținut un corpus de interviuri și de imagini. Acesta va cuprinde fișele semnal în original, chestionarele semnate olograf și fișele de consimțământ informat, baza de date de interviuri audio, baza de date de transcrieri.

Prelucrarea informațiilor scrise:

Documentele scrise vor fi salvate și în format scanat într-un sistem computerizat, pentru a permite schimbul facil de informații între partenerii proiectului și prelucrarea ulterioară a informațiilor.

În vederea accesării mai rapide a datelor de către partenerii de proiect se recomandă realizarea unui tabel centralizator.

Prelucrarea informațiilor audio:

Este foarte important să transcrieți interviurile pentru a putea avea acces mai facil la informații. Există în prezent soluții oferite de Google de transcriere automată a unui mesaj audio. Acest lucru poate face transcrierea mult mai facilă.

Prelucrarea informațiilor fotografice:

Unul dintre cele mai importante aspecte este să le salvați în timp util, la cât mai scurt timp după preluarea cadrelor în teren. Fotografiile trebuie numerotate și salvate conform recomandărilor de mai jos.

Folderurile vor fi denumite sub forma *BR_Horodnic de Jos_BM_2021*, după completarea tuturor câmpurilor aferente casei, din cadrul tabelului centralizator CECS.

Fotografiile vor fi notate cu 1, 2, 3 astfel : *BR_Horodnic de Jos_BM_2021_1* (pentru poza 1), *BR_Horodnic de Jos_BM_2021_2* (pentru poza 2)...etc.

Desigur, puteți crea propriul sistem de codificare. Este indicat să avem și o listă-centralizatoare, care să permită verificarea cât mai rapidă.

Instrumente de cercetare și documentare

Vă propunem în cele ce urmează o serie de chestionare și fișe de observare care pot fi folosite pentru documentarea elementelor de patrimoniu construit. În funcție de obiectivul pe care îl urmăriți și de complexitatea documentării, puteți selecta instrumentele pe care le considerați potrivite:

1. Fișele semnal: documentează povestea obiectivului, anul de construcție, tipul constructiv și intervențiile survenite de-a lungul timpului;
2. Fișa de interviu pentru patrimoniu construit: poate fi folosită ,
3. Fișă de interviu pentru patrimoniul imaterial: poate fi folosită pentru consemnarea unor informații legate de elemente ale patrimoniului imaterial (gastronomia locală, meșteri și meșteșuguri, legende locale); toate acestea sunt importante în conceperea de trasee turistice și de activități locale ce pot fi promovate în destinație.

Toate aceste documente pot fi interpretate ca fiind documente de lucru, care pot fi adaptate în timp în funcție de nevoile specifice.

FIȘĂ SEMNAL SIMPLIFICATĂ.

Coordonator cercetare:

Operator cercetare în teren:

Data:

Fișa semnal

Nume proprietar _____

Porecla _____ Anul nașterii _____

Studii _____ Profesia _____

Adresa _____

Tipul construcției _____

Anul construcției _____ Proprietari anteriori _____

Modificări ale construcției, reparații sau intervenții _____

Evenimente sau alte date pe care le considerați relevante pentru construcție (ex. a locuit o bătrână care spunea descântece, s-a născut învățătorul sau preotul, aveau loc șezători, etc.)

Dacă se păstrează mijloace încălzit, mobilier, țesături de interior originale, obiecte (enumerați și descrieți pe scurt inclusiv cu termeni locali)

Data _____

Consemnat de _____

FIȘĂ DE OBSERVAȚIE (Enea&Chasovschi 2013), (Mohr, 2018)

FIȘĂ SEMNAL CASE TRADIȚIONALE / FIȘĂ DE OBSERVAȚIE

Localitatea:.....Zona etnografică:

1.Nume proprietar:.....2. Anul aproximativ al construcției.....

3. Adresa: str.nr.4.Coordonate GPS (cote geografice):.....

5. Așezarea față de arterele principale de circulație:

☐ la drumul principal; ☐ pe o uliță laterală; ☐ aprox. m de vatra satului;

☐ alte repere (vă rugăm menționați)

6. Utilitatea/Tipul de proprietate al construcției:

☐ publică, utilizată ca: ☐ primărie; ☐ școală; ☐ punct sanitar; ☐ poștă; ☐ altele:

☐ privată: ☐ casă de locuit; ☐ spațiu cu utilitate lucrativă ☐ utilitate culturală; ☐ utilitate socială;

Utilizată în trecut ca:

7. Asocierea cu etnia fostului/actualului proprietar:

☐ casă românească; ☐ casă nemțească; ☐ casă polonă; ☐ casă de huțuli; ☐ casă maghiară; ☐

8. Construcții și anexe existente în ansamblul gospodăriei (de fotografiat șura/grajdul și fântâna sau alte anexe din gospodărie):

☐ Șură cu grajd; ☐ Șură; ☐ Grajd; ☐ Hâj / Celar; ☐ Bucătărie de vară; ☐ Fântână; ☐ Fânar; ☐ Pivniță;

☐ Altele:

9. Acces la utilități:

☐ electricitate; ☐ apă curentă; ☐ canalizare.

10. Casă din: ☐ lemn; ☐ cărămidă; ☐ altele:

Prezintă: ☐ prispă; ☐ gang deschis: ☐ în fața casei; ☐ în spatele casei; ☐ gang închis cu sticlă; ☐ foisor

11. Elemente specifice ale ansamblului constructiv (bifați cu X varianta identificată la fața locului)

	Casa		Șura	
Fundația/Temelia		Observații		Observații
Piatra lipită cu pământ				
Piatra lipită cu ciment				
Beton				
Altele:				
Pereții				
Bârne cioplite de lemn îmbinat în amnari				
Bârne rotunde/cioplite în coadă de rândunică (încheiate nemțește)				
Bârne rotunde/cioplite încheiate stânește				

Foișor				
Prispă				
Cerdac/Gang deschis/închis cu tâmplărie și geam				
Altele:				
Finisaje fațade				
Chenar de lut în jurul ferestrelor				
Pereți unși cu lut în întregime				
Pereți tencuiți (alt material decât lutul) și văruiți				
Elemente decorative florale				
Elemente decorative geometrice				
Elemente decorative solare				
Elemente decorative cu simbolistică creștină				
Medalion decorativ cu anul construcției				
Altele:				
Acoperișul:				
Acoperiș în patru ape / table egale				
Acoperiș în patru table cu prelungire în spatele casei (plecătoare)				
Acoperiș în două ape				
Acoperiș în două ape cu capetele coamei teșite				
Învelitoarea				
Draniță / Șindrilă				
Țiglă				
Tablă				
Altele:				
Detalii învelitoare / acoperiș				
Ciocârlani				
Fumărițe/Lucarne				
Bolduri				
Altele...				

12. Împrejmuirea (porți, garduri):

☐ Poartă înaltă de lemn; ☐ Gard din scânduri traforate și acoperiș de draniță; ☐ Gard din scânduri și acoperiș de tablă; ☐ Gard bârne ☐ Gard și poartă din fier; ☐ Altele.

13. Structura spațiului interior:

☐ Parter și pod; ☐ Spațiu de locuit la parter și mansardă; ☐Număr încăperi:.....

Structura spațiului interior (hol, camere, spații depozitare):

14. Starea de conservare a construcției: ☐ bună, ☐ mai puțin bună, ☐ proastă

Data:.....**Informații consemnate de:**

FIȘA DE INTERVIU

Fișă de interviu

Nume și prenume _____

Poreclă _____

Născut în localitatea _____

Data nașterii _____

Studii _____

Profesia _____ Etnie _____

Informații despre (case de locuit, anexe gospodărești, meșteri constructori, organizare interioare cu mijloace de încălzit, mobilier, obiecte de uz gospodăresc, țesături de interior, etc.) _____

Informații despre meșteșuguri, meserii (ex: fierari, dogari, țesătoare, opincari, cojocari, etc.) _____

Informații despre obiceiuri și tradiții locale (ex: obiceiuri din ciclul vieții, sărbători religioase, sărbători populare, hramuri, mâncăruri specifice, etc.) _____

Informații evenimente importante din viața localității (ex. incendii, inundații, inaugurări de construcții, etc.) _____

Informații despre legende, povești, descântece, ritualuri și ceremonii _____

Alte relatări relevante pentru istoria și specificul localității _____

Data _____

Consemnat de _____

Chestionare identificare elemente valoroase ale patrimoniului imaterial (gastronomie și meșteșuguri)

CHESTIONAR (gastronomie locală)

1. Ce alimente de bază se găsesc în gospodăria dumneavoastră? (ex. sare, mălai, ulei, etc.)
2. Care sunt felurile de mâncare cele mai obișnuite (primăvara, vara, toamna, iarna)?
3. Rețetele de preparare ale acestora.
4. Rețetele de post (postul Paștelui, Crăciunului).
5. Rețetele pentru sărbători (Paști, Crăciun și alte sărbători de peste an: hramuri, etc.).
6. Ce mâncăruri se servesc la nunți, înmormântări?
7. Cine pregătește pentru un număr mare de persoane?
8. Rețete de conservare și păstrare a alimentelor (ex: murături, conserve legume, carne, salate, brânză, etc.)
9. Secretele culinare (condimente folosite, interdicții pentru combinarea alimentelor, termene de păstrare, etc.)
10. Rețete specifice etniei.
11. Plante sau leacuri tămăduitoare (ex: pentru indigestii, dureri de cap, mahmureală, răceală, etc.).

Data _____

Consemnat de _____

Chestionar obiceiuri

Cum se numește obiceiul sau tradiția?

Care este originea și istoria obiceiului?

Care este semnificația obiceiului pentru comunitatea locală?

Când este de obicei sărbătorit sau respectat obiceiul?

Care sunt activitățile sau practicile tradiționale asociate cu obiceiul?

Există alimente, îmbrăcăminte sau decorațiuni speciale asociate cu obiceiul?

Cine participă la obicei sau tradiție și cum se transmite generațiilor viitoare?

Cum a evoluat sau s-a schimbat obiceiul de-a lungul timpului?

Care sunt valorile culturale și sociale pe care obiceiul le reflectă sau le întărește?

Care sunt riscurile sau provocările potențiale pentru păstrarea obiceiului, cum ar fi schimbările demografice sau atitudinile culturale?

Care sunt beneficiile potențiale ale păstrării obiceiului, cum ar fi conservarea moștenirii culturale sau promovarea turismului?

Există eforturi de conservare sau promovare a obiceiului, cum ar fi festivaluri sau programe educaționale?

Ce resurse sau sprijin ar fi necesare pentru a păstra sau promova obiceiul, cum ar fi finanțarea sau implicarea comunității?

Există probleme legale sau de reglementare care pot afecta păstrarea sau promovarea obiceiului?

Care sunt următorii pași pentru păstrarea sau promovarea obiceiului și cine va fi responsabil pentru implementarea acestor pași?

Există informații suplimentare sau context care ar fi de ajutor pentru înțelegerea obiceiului sau tradiției?

Data _____

Consemnat de _____

Arhivare în soluții crowd-source ce sunt disponibile pentru regiunea Bucovina (harta online www.portcultural.usv.ro, funcția „Propune o casă”).

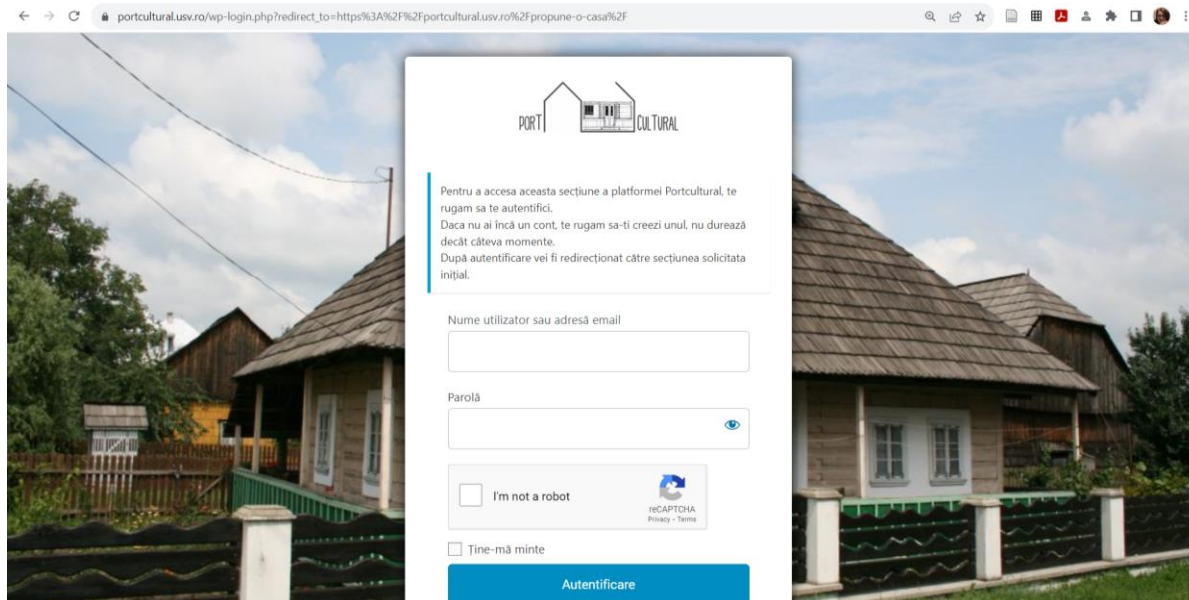
Digitalizarea datelor pe suport hartă se poate face fie cu ajutorul aplicației GIS (prin crearea unui chestionar asociat direct aplicației), cu preluarea / introducerea informațiilor pe o hartă digitală, fie prin folosirea hărții online ce a fost realizată prin proiectul PORT Cultural (www.portcultural.usv.ro).

Fiecare obiectiv poate fi introdus manual pe hartă, prin accesarea platformei <http://www.portcultural.usv.ro/> și accesarea secțiunii PROPUNE O CASĂ https://portcultural.usv.ro/wp-login.php?redirect_to=https%3A%2F%2Fportcultural.usv.ro%2Fpropune-o-casa%2F.

Etape:

1. Se accesează adresa web <https://portcultural.usv.ro/>
2. Se accesează în meniul superior secțiunea Propune o casă <https://portcultural.usv.ro/propune-o-casa/>
3. Această secțiune a website-ului poate fi vizualizată doar prin intermediul unui cont de utilizator. Pentru a vă crea un cont trebuie să accesați linkul **Înregistrare**, marcat mai jos.

← → ↻ portcultural.usv.ro/wp-login.php?redirect_to=https%3A%2F%2Fportcultural.usv.ro%2Fpropune-o-casa%2F

PORT CULTURAL

Pentru a accesa această secțiune a platformei Portcultural, te rugăm să te autentifici.
Dacă nu ai încă un cont, te rugăm să-ți creezi unul, nu durează decât câteva momente.
După autentificare vei fi redirectionat către secțiunea solicitată inițial.

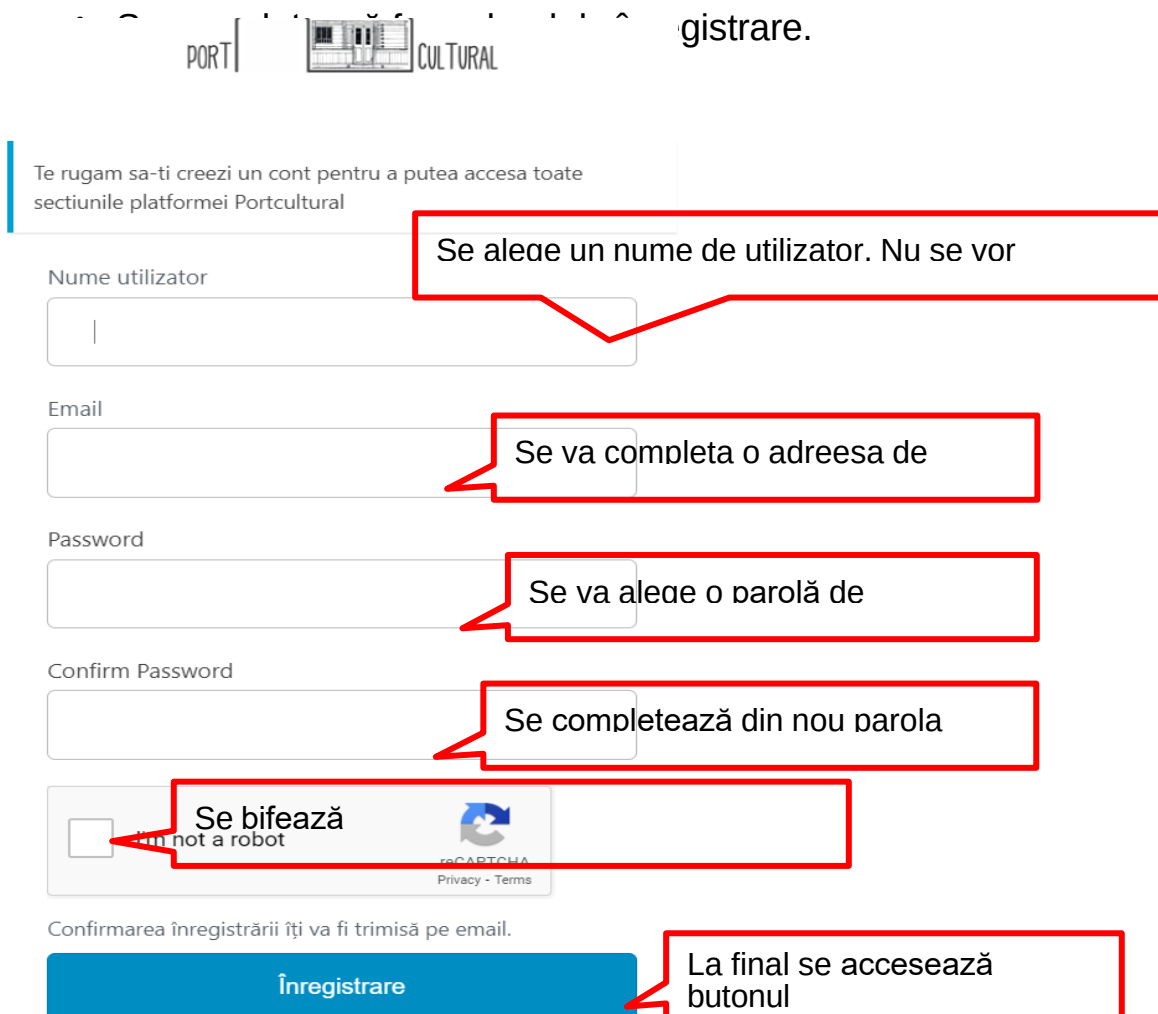
Nume utilizator sau adresă email

Parolă

☐ I'm not a robot

☐ Ține-mă minte

Autentificare

PORT CULTURAL

gistrare.

Te rugăm să-ți creezi un cont pentru a putea accesa toate secțiunile platformei Portcultural

Nume utilizator

Se alege un nume de utilizator. Nu se vor

Email

Se va completa o adresa de

Password

Se va alege o parolă de

Confirm Password

Se completează din nou parola

☐ I'm not a robot

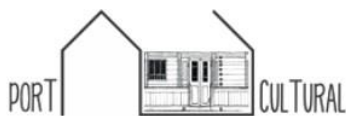
Se bifează

Confirmarea înregistrării îți va fi trimisă pe email.

Înregistrare

La final se accesează butonul

5. Se accesează linkul de la finalul mesajului de informare.

Pentru a accesa aceasta secțiune a platformei Portcultural, te rugăm să te autentifici.
Dacă nu ai încă un cont, te rugăm să-ți creezi unul, nu durează decât câteva momente.
După autentificare vei fi redirecționat către secțiunea solicitată inițial.

Înregistrarea a fost finalizată. Te rog verifică-ți emailul primit și apoi mergi la [pagina de autentificare](#).

← Înapoi la PortCultural

6. Se accesează, din nou, în meniul superior secțiunea Propune o casă <https://portcultural.usv.ro/propune-o-casa/> și se realizează autentificarea cu ajutorul datelor setate în procesul de înregistrare.

Pentru a accesa această secțiune a platformei Portcultural, te rugăm să te autentifici.
Dacă nu ai încă un cont, te rugăm să-ți creezi unul, nu durează decât câteva momente.
După autentificare vei fi redirecționat către secțiunea solicitată inițial.

Nume utilizator sau adresă email

Parolă

Se bifează

☐

I'm not a robot

reCAPTCHA
Privacy - Terms

☐ Ține-mă minte

Autentificare

7. Se completează formularul de transmitere a propunerii, conform instrucțiunilor prezentate în dreptul fiecărui câmp din cadrul formularului.

Propune o casă

Pentru a accesa formularul de transmitere a propunerii dvs. va rugăm să vă autentificați cu ajutorul contului dvs. de utilizator, sau, dacă nu aveți un cont de utilizator, vă invităm să vă creați unul.

Parcurge secțiunile de mai jos și la final apasă butonul TRIMITE

Localizare

Zona etnografică *

Vă rugăm să bifați una din variantele predefinite.

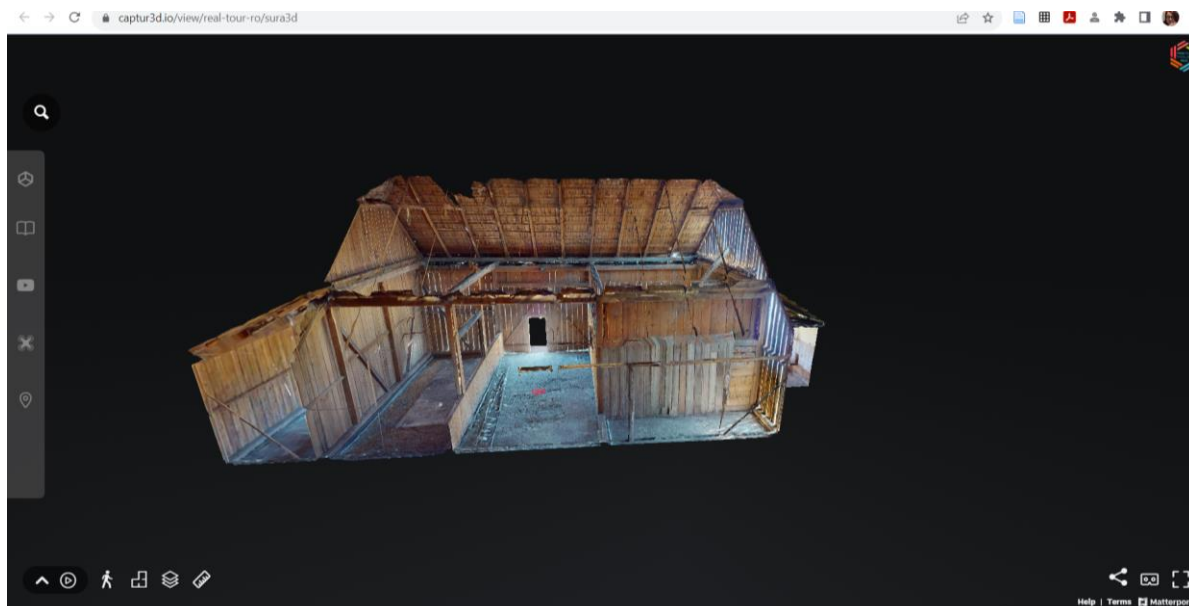
- ☒ Cămpulung Moldovenesc
☐ Dorna
☐ Fălticeni
☐ Humor
☐ Rădăuți
☐ Siret
☐ Suceava
☐ Republica Moldova

Localitate *

Vă rugăm să completați denumirea localității în care se regăsește propunerea dvs.

Această formă de arhivare a informațiilor contribuie la constituirea unei baze de date pentru toată zona Bucovinei. Desigur, există și alte modalități mai complexe, cum ar fi scanarea 3D cu tehnologie Matterport. Acest lucru presupune și accesarea spațiului interior. Punerea în practică poate fi dificilă, datorită costurilor asociate echipamentului. Dacă este posibil, puteți pentru unele obiective mai reprezentative să optați pentru această alternativă. Un exemplu pozitiv este site-ul www.muzeedelasat.ro, pe care puteți face o incursiune virtuală în muzee și colecții etnografice din satele din Moldova, Muntenia și Dobrogea. Puteți vizualiza și scanarea unei șuri din Arbore, accesând următorul link:

<https://turvirtual.real-tour.ro/view/real-tour-ro/sura3d>

Patrimoniul construit din Bucovina. Consemnări bibliografice

O expunere detaliată a lucrărilor care descriu arhitectura vernaculară românească și din Bucovina poate fi găsită în publicația "Patrimoniul cultural construit al părții de sud a Bucovinei. Excurs bibliografic" (Jugrin, R. U. (2021), *Analele Bucovinei*, XXVIII, 1 (56), pp. 259-280). Le prezentăm în cele ce urmează, lista lor fiind o sursă valoroasă de alte informații suplimentare.

Lucrări cu caracter general (semnate de istorici, arhitecți, etnografi), referitoare la arta populară românească:

- Răzvan Theodorescu, *Civilizația românilor între medieval și modern*, vol. I-II, București, 1987;
- Ion Vlăduțiu, *Etnografia românească*, București, 1973;
- Valer Butură, *Etnografia poporului român*, Cluj, 1978;
- Emilia Pavel, *Studii de etnologie românească*, Iași, 2006; I. Voinescu, *Monumente de artă țărănească din România*, București, 1912;
- Pamfile Tudor, *Industria casnică la români. Trecutul și starea ei de astăzi, contribuțiuni de artă și tehnică populară*, București, 1910;
- Boris Zderciuc, Paul Petrescu, Tancred Bănățeanu, *Arta populară în România*, București, 1964;
- Monica Budis, *Gospodăria rurală din România*, vol. I, Muntenia, Oltenia, Dobrogea, București, 2004; Sebastian Moraru, *Casa, satul și devenirea în tradiția românească*, București, 2011;
- Grigore Ionescu, *Istoria arhitecturii românești*, București, 1937;
- Grigore Ionescu, *Arhitectura populară românească*, București, 1957;

- Grigore Ionescu, *Arhitectura în Valahia, Moldova și Transilvania în veacurile XII–XIX*, București, 1966;
- Grigore Ionescu, *Arhitectura pe teritoriul României de-a lungul veacurilor*, București, 1982;
- Gheorghe Patrașcu, *Arhitectura și tehnica populară*, București, 1984;
- Georgeta Stoica, *Arhitectura populară românească*, București, 1989;
- Paul Petrescu, *Arhitectura țărănească de lemn din România*, București, 1974; Radu Octavian Maier, *Arhitectura țărănească și elementele ei decorative în vestul țării*, Arad, 1979;
- Cornel Irimie, Florentina Dumitrescu, Andrei Paleolog, *Arta lemnului la români*, București, 1973;
- Andrei Pănoiu, *Din arhitectura lemnului în România*, București, 1977;
- Paul Petrescu, Georgeta Stoica *Arta populară românească*, București, 1981;
- Georgeta Stoica, Paul Petrescu, *Dicționar de artă populară*, București, 1997; Cornel Irimie, Marcela Necula, *Arta țărănească a lemnului*, București, 1983;
- Boris Zderciuc, Georgeta Stoica, *Crestături în lemn în arta populară românească*, București, 1967. Pentru tematica adusă în discuție vezi și *Bibliografie selectivă*, în vol. Tancred Bănățeanu, *Arta populară bucovineană*, Suceava, Centrul de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă al județului Suceava, 1975, p. 433–440.

Arta populară bucovineană, structura, evoluția și funcțiile construcțiilor din gospodăria tradițională:

- Lucia Cireș, Vasile Adăscăliței, *Elemente decorative murale la locuințele țărănești din împrejurimile Sucevei*, București, 1969;
- Tancred Bănățeanu, *Arta populară bucovineană*, Suceava, Centrul de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă al județului Suceava, 1975;
- Maria Cioară, *Zona etnografică Rădăuți*, București, Editura Sport-Turism, 1979; Nicolae Cojocaru, *Casa veche de lemn din Bucovina. Arhitectura populară*, București, Editura Meridiane, 1983;
- Gheorghe Bratiloveanu, Mihai Spânu, *Monumente de arhitectură în lemn din ținutul Sucevei*, București, Editura Meridiane, 1985;
- Mihai Spânu, Gheorghe Bratiloveanu, *Zona etnografică Suceava*, București, Editura Sport-Turism, 1987;
- Dumitru Rusan, Marcel Zahariciuc, *Zona etnografică Câmpulung Moldovenesc*, Câmpulung Moldovenesc, Editura „Muzeul «Arta Lemnului»”, 1996;
- Paul H. Stahl, Paul Petrescu (redactori responsabili), *Oameni și case de pe valea Moldovei (1928–1953)*, București, Editura Paideia, 2004;
- Aurel Prepeliuc, *Lăzile de zestre din patrimoniul etnografic al Muzeului Bucovinei*, Suceava, Editura „Karl A. Romstorfer”, 2012;

- Mihai Camilar, *Cultură și civilizație tradițională în zona etnografică Humor*, Câmpulung Moldovenesc, Editura „Biblioteca «Miorița»”, 2011;
- Mihai Camilar, *Arhitectura populară bucovineană*, Suceava, Centrul Cultural „Bucovina”, Centrul pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale, 2014.

Studiile și articolele referitoare la arhitectura populară bucovineană și gospodăria tradițională țărănească:

- Mihai Camilar: *Arhitectura populară bucovineană – privire generală*, în „Ethos” (Suceava), nr. 2, 1991, p. 25–26; *Arhitectura populară bucovineană – planimetrie, sisteme constructive și elemente de decor*, în „Datini” (București), nr. 5 (10–11), 1994, p. 34–35; *Arhitectura populară bucovineană. Obiceiul casei*, în „Comori sucevene”. Revistă de informare culturală (Suceava), nr. 4–5, 1995, p. 35–37; *Arhitectura populară din Depresiunea Dornelor – privire generală asupra casei de locuit*, în „«Suceava». Anuarul muzeului Bucovinei”, anul XVII–XVIII–XIX, 1990–1991–1992, p. 258–264; *Ornamentica arhitecturii populare bucovinene din Țara de sus*, în „Datini” (București), nr. 11 (26), 1998, p. 48–51; *Casa veche din Bucovina*, în „Limba română” (Chișinău), nr. 1–3, 2001, p. 248–253; *Locuința tradițională bucovineană. Evoluția planimetrică și sisteme constructive*, în „Făt-Frumos”. Anuarul Muzeului Etnografic al Bucovinei, anul III, nr. 3, 2001, p. 15–51; *Gospodăria țărănească tradițională din Bucovina*, în „Comori sucevene” (Suceava), 1994, p. 51–57; *Gospodăria tradițională a huțurilor din Bucovina*, în „Datina” (Constanța), nr. 22, 2001, p. 6; *Casa veche huțănească*, în „Datina” (Constanța), nr. 21, 2001, p. 2; *Instalații tehnice populare acționate de apă, din zona etnografică Humor*, în „Făt-Frumos”. Anuarul Muzeului Etnografic al Bucovinei (Suceava), anul I, nr. 1, 1999, p. 71–85. Consemnăm aici și alte contribuții, publicate în „Făt-Frumos”. Anuarul Muzeului Etnografic al Bucovinei: Nicolae Cojocaru, *Cercetările lui Romulus Vuia în Moldova și Bucovina* (anul II, nr. 2, 2000, p. 129–132);
- Aurel Prepeluc, *Habitat și arhitectură populară pe Valea Moldoviței* (anul II, nr. 2, 2000, p. 121–128); 3Ion Cruceanu, *Raport de cercetare etnografică. Zona Dornelor* (anul III, nr. 3, 2001, p. 135–198);
- Nicolae Cojocaru, *Mitologia casei și obiceiurile populare în Bucovina* (anul I, nr. 1, 1999, p. 25–40);
- Maria Mărgineanu, *Arta lemnului în spațiul etno-cultural al tradiției dinamice bucovinene* (anul I, nr. 1, 1999, p. 49–69);
- Nicolae Cojocaru, *Fenomenul de întemeiere a așezărilor pastorale în Bucovina* (anul II, nr. 2, 2000, p. 63–66);
- Nicolae Cojocaru, „*Lemnul sfânt*” în arta și tradiția românească (anul II, nr. 2, 2000, p. 151–157);
- Maria Mărgineanu, *Ornamentica obiectelor de lemn în Bucovina*

(ornamentica artei populare în lemn din Bucovina) (anul II, nr. 2, 2000, p. 139–150);

- Maria Olenici, *Soarele și eclipsele de soare în ornamentica arhitecturală din județul Suceava* (anul III, nr. 3, 2001, p. 77–85).
- Alina Gașler: *Întemeierea unei gospodării țărănești tradiționale* (Satul, anul III, nr. 8, 2011); *Arhitectura tradițională din zona Moldovei* (anul IV, nr. 11, 2012); *Locuințele tradiționale țărănești din Bucovina* (anul IV, nr. 12, 2012).
- Otilia Bălinișteanu a publicat articolul *Comori ale arhitecturii populare din Țara Lemnului*, în ziarul „Lumina” (București), anul IX, 15 februarie 2013.
- Paul Petrescu, *Arhitectura populară în regiunea Suceava*, în „Arhitectura”, București, 1956.

Monografiile dedicate unor localități bucovinene sunt, de asemenea, sursă de informații importante privind diferențele dintre diferite zone etnografice.

Dintre acestea, le amintim pe cele semnate de:

- Dimitrie Dan, *Comuna Straja și locuitorii ei. Studiu istoric, topografic și folcloric, cu 9 ilustrațiuni, portretul autorului și o harta a comunei*, Cernăuți, 1897;
- Nicolae Cojocaru, *Pârteștii de Sus – o așezare din Bucovina*, București, 1980;
- Dragoș Luchian, *Un sat de pe Valea Sucevei. Frătăuții-Vechi*, București, 1986;
- Ilie Colban, *Horodnicul de Jos, străvechi sat bucovinean. Pagini monografice*, București, 1989;
- Gheorghe Rusu (coordonator), *Sadova, „satul cu oameni frumoși”. Însemnări monografice*, Câmpulung, 1999;
- Filon Lucan, Dimitrie Rusan, *Fundul Moldovei, o așezare din Ocolul Câmpulung*, Câmpulung, 2000;
- Valerian I. Procopciuc, *Sucevița, sat al obcinilor Bucovinei și gropniță a Movileștilor*, Rădăuți, 2003;
- Paraschiva Abutnăriței, Ioan Abutnăriței, *Monografia comunei Poiana Stampei*, Suceava, 2006; Ion Afloriei, Maria Mamischi,
- Alin Iulian Șorodoc, *Moldova Sulița, o comună din munții Bucovinei – studiu monografic*, Suceava, 2008;
- Ion Cernat, *Pe valea Dunavățului. Lunca, sat al bejenarilor bucovineni*, Iași, 2009; Ion Afloriei, *Izvoarele Sucevei, o comună din munții Bucovinei. Studiu monografic*, Suceava, 2009;
- Franz Pieszczech, *Mănăstioara sau Sf. Onofrei*, Suceava, 2010;
- Gheorghe Cega, *Ulma – o comună de origine etnică huțulă. Studiu monografic*, ediția a II-a, Suceava, 2014;
- Constantin Hrehor, *Grănicești, un sat sub pecete domnească*, Iași, 2014;
- Elisaveta Teleagă, *Straja. Izvor de tradiție bucovineană*, Constanța,

2017.

Toate aceste lucrări, studii și articole tratează aspecte legate de modul de realizare a construcțiilor țărănești, evoluția planimetrică, sistemele constructive, elemente de arhitectură tradițională, ornamentica arhitecturii populare.

Bibliografie

- Jugrin, R. U. (2021). Patrimoniul cultural construit al părții de sud a Bucovinei. Excurs bibliografic. *Analele Bucovinei*, XXVIII, 1 (56), pp. 259-280.
- Marianciuc, V. P. (2007). *Muzeul Satului Bucovinean*. Suceava: Accent Print.
- Mohr, C. e. (2018). *Metodologie de cercetare exploratorie "Casele tradiționale - parte integrantă a patrimoniului construit*. Rădăuți: Proiectul "PORT Cultural".

Linkuri utile

ADER

www.satele-bucovinei.ro

USV Suceava

- <https://portcultural.usv.ro/rezultate-pc2/>

Direcția Județeană pentru Patrimoniul Cultural Suceava

- <http://culturasv.ro/monumente-istorice/>

Ministerul Culturii

- <http://www.cultura.ro/lista-monumentelor-istorice>

Institutul Național al Patrimoniului

- <https://patrimoniul.ro/ro/articles/patrimoniul-construit>

- <http://monumente-etnografice.cimec.ro/aeretrn.htm>

OAR

- <https://oar.archi/buna-practica/ghiduri-de-arhitectura/>

- Site-uri ale primăriilor din județul Suceava (care menționează o serie de monumente istorice sau de arhitectură)

https://www.facebook.com/groups/200894930089155/?multi_permaLinks=2469458779899414%2C2468619409983351¬if_id=1685149008864951¬if_t=group_activity&ref=notif

-Arhiva fotografică și documentară a Muzeului Satului Bucovinean.